

Yetişkinliğe Geçiş: Türkiye’de Demografik Ölçütler Bağlamında Kuramsal Bir Gözden Geçirme

Transition to Adulthood: A Theoretical Review in the Context of Demographic Criteria in Turkey

Hasan Atak, Cemre Erten Tatlı, Gökçe Çokamay, Hanife Büyükpabuşcu, Figen Çök

Özet

Yetişkinliğe geçiş modern toplumlarda giderek karmaşıklaşan ve çeşitlenen bir süreçtir. Yetişkinliğe geçiş yaşında, ölçütlerinde günümüze özgü sürekli değişim vardır. Bilimsel çalışmalar çok çeşitli kuramlarla yetişkinliği ve yetişkinliğe geçişi açıklamışlardır. Bunlar arasında yeni bir yaklaşım olan beliren yetişkinlik özellikle farklı bir yaşam dönemi önerisiyle ilginçtir. Türkiye’de nüfus yapısı, nüfusun büyüme hızı gibi demografik özellikleri değişen yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireylerin; iş-işsizlik, eğitim, ortalama evlilik ve ana baba olma yaşları yeni veriler ışığında sunulmakta ve tartışılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Yetişkinliğe geçiş, beliren yetişkinlik, demografik özellikler.

Abstract

Transition to adulthood has been experienced a complex and varied process in the modern societies. These continuous changes in the age and criteria of transition to adulthood. Scientific studies have been studied adulthood and transition to adulthood with various theories. Among these, a new distinguished approach emerging adulthood is especially interesting with its suggestion of a different life period. In this paper based on, Turkey’s demographic indicators such as population structure, growth rate, people’s transition to adulthood is presented and discussed in terms of employment-unemployment, education, overage marriage and parenting ages.

Key words: Transition to adulthood, emerging adulthood, demographics.

SON YARIM YÜZYILDA yetişkinliğe geçişte, demografik olarak 18-25 yaşlarındaki bireylerin ve hatta yetişkinlerin rollerinde değişiklikler olmaya başlamıştır (Arnett 2000, 2004). Örneğin 1970’lerde Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) erkekler için evlenme yaşı 23, kadınlar için ise 21’di. 1996’ ya gelindiğinde ise, bu yaş sınırları erkekler için 27, kadınlar için 25’ e yükselmiştir. İlk çocuğa sahip olma yaşı da benzer şekildedir. Aynı zamanda ABD’de yüksekokuldan sonra eğitime devam etme oranı 1940’ ta %14 iken bu oran 1990’larda %60’a ulaşmıştır. Benzer değişiklikler diğer sanayileşmiş ülkelerde de görülmektedir. Bu yarım yüzyıldaki değişiklikler, 18-25 yaşları arasındaki

bireylerin gelişimlerinin doğasını da değiştirmiştir (Arnett 2000, 2003, 2004). Çünkü evlilik, anababa olma, eğitimi tamamlama ve bağımsız bir evde yaşama yaşları yirmili yaşların sonuna doğru ilerlemiştir. 18-25 yaşları arasındaki bireylerin, yetişkin yaşamlarına girdikleri ve yetişkinlik rollerini üstlendiklerine ilişkin kesin kanıtlar da bulunmamaktadır (Arnett 1994). Amerika ve Avrupa'daki demografik ve toplumsal değişimlere benzer değişimler son 30-40 yılda Türkiye'de de yaşanmaktadır. Örneğin, Türkiye'de ortalama evlenme yaşı son 30 yılda ortalama 5 yıl, eğitimi tamamlama yaşı ortalama 4 yıl, anababa olma yaşı ortalama 5 yıl yükselmiştir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014). Bu ve benzeri demografik değişimlerin yetişkinliğe geçiş sürecini uzatmasının yan sıra niteliğini de değiştirdiği ifade edilebilir.

Bu bağlamda, bu çalışmada yetişkinliğe geçiş konusu ve yetişkinliğe geçiş sürecinde demografik etmenlerin önemi kavramsal ve kuramsal olarak ele alınmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, yetişkinlik kavramını, yetişkinliğe geçiş sürecini ve bu süreç ile demografik değişkenlerin ilişkisini kuramsal ve kavramsal olarak tartışmaktır.

Kavramsal Olarak Yetişkinlik

Gelişimde yetişkinlik terimi, bebeklik, çocukluk ya da ergenlik kadar açık ve somut değildir. Örneğin, Piaget bilişsel gelişimin ergenlikte tamamlandığını ve yetişkinlikte kararlılık kazandığını, başka bir ifade ile yetişkinlikte önemli bilişsel değişimlerin olmadığını söylemektedir. "Yetişkin" terimi, Latince "büyümek" kelimesinden gelir. Yani, yetişkin kişi "büyümüş" kişidir. Burada söz edilen büyüme, hem fizyolojik açıdan, hem de psikolojik açıdan büyüme-dir. Yetişkin bir bireyin bu iki açıdan olgunlaşmış olduğu varsayılır. Ancak buradaki temel sorun, bu iki özelliğin tanımlanmasında ve ölçülmesinde güçlük yaşanmasıdır. Yıllar boyunca yetişkinlik tanımı sadece yaş ve geçiş normlarına dayalı olarak yapılmıştır ve psikolojik işaretler –örneğin, bireyin kendisini yetişkin gibi hissetmesi- dikkate alınmamıştır (Shanahan ve ark. 2002). Ayrıca, yapılan tanımlarda yaş ve yaş sınırları konusunda da bir görüş birliği yoktur ve farklı yaş sınırları ortaya atılmaktadır.

Yetişkinlik ölçütlerine verilen önem kültürler göre değişiklik göstermektedir. Çoğu kültür ve toplumda yetişkinliğin başlangıcı eğitimi tamamlama, tam zamanlı bir işe başlama, evlenme, anababa olma gibi normlarla belirlenir (Arnett 2003). Ancak, yetişkinliğin başlangıcı aynı toplumda, hatta bir toplumun farklı kesimlerinde bile değişiklik göstermektedir. Ayrıca, yetişkinlik her birey için bile farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Bununla birlikte, bir birey için en uygun "evlenme, işe başlama, okulu bitirme, çocuk sahibi olma ve emekliye ayrılma" gibi özelliklerin yaşlarını toplum belirlemektedir. Bunlar, kesin ve yasalarla belirlenmiş olmamakla birlikte, yine de geçişlerin zamanlamasında toplumsal etkinin varlığı kesindir (Shanahan ve ark. 2002).

Arnett (1992), gelişimde "geniş" ve "dar" toplumsallaşma olmak üzere, iki tür toplumsallaşma tanımlamıştır. Bu sınıflama, yetişkinliğin kültürler göre farklı anlamları olduğunu çok iyi açıklamaktadır. Geniş toplumsallaşma -ABD, Kanada ve Avrupa'nın büyük bölümünde yaşanmaktadır-, yaşam süreci boyunca bireylere birçok seçeneğin sunulduğu ve cesaretlendirildiği, bağımsızlığı vurgulayan değerler, bireysellik ve kendini ifade etme gibi özelliklerle belirlenir. Böyle toplumlarda kesin bir "iyi-kötü" veya "doğru-yanlış" kavramları yoktur, yani kurallar esnekler. Beklentiler, sorumluluklar ve cezalar azdır. Bu toplumsallaşma bireysel farklılıkların ifadesine olanak tanımaktadır ve bireylerin birincil ilgi alanı kendileridir (Arnett 2001). Dar toplumsallaşmada -

sanayileşmemiş toplumlarda yaşanmaktadır- ise yaşam süreci dar ve belirli bir çevreyle sınırlanmış, bağımlılığa ve seçeneklerin kısıtlı olmasına dayandırılmıştır. Böyle toplumlarda iyi-kötü, doğru-yanlış gibi kavramlar kesin olarak belirlenmiştir. Beklentiler, sorumluluklar nettir ve toplumdan sapmalar, toplum tarafından cezalandırılmaktadır (Arnett 1995, 2001). Kişilerarası farklılıklar toplum tarafından azaltılmakta ve bireysel farklılıkların sergilemesine olanak sunulmamaktadır. Dar toplumsallaşmada, bireyler topluma ve aileye güvenme yönünde toplumsallaştırılmaktadır (Arnett 1995, Shanahan ve ark. 2002).

İnsan gelişimine yönelik bazı bağlamsal modeller, örneğin Bronfenbrenner'in (1979, 1999) ekolojik ve biyoekolojik modeli ve Vygotsky'nin (1978) sosyo-tarihsel düşünce ekolü geliştirilmiş ve gelişimsel psikoloji bu modellerle açıklanmaya çalışılmıştır. Kağıtçıbaşı (1996) ise gelişimi bağlamsal temelde aile değişim modeliyle açıklamıştır. Kağıtçıbaşı, ana-babanın amaçları, inançları ve değerleri gelişim bağlamının önemli bir parçası ele alınarak toplumsal değerlere kıyasla çocuğun gelişiminde daha etkili olduğunu belirtirken ana-babanın inançlarının kültürel yapılanmalar olduğundan söz etmiştir. Kültür bu modelde bireyci (ayrışmışlık kültürü) veya toplulukçu (ilişkisel kültürü) olarak ele alınmıştır. Kağıtçıbaşı bu iki aile modelini açıkladıktan sonra duygusal olarak birbirine bağlı ancak maddi ve aile düzeyinde bağımsızlığın söz konusu olduğu psikolojik/duygusal bağlı aile modelini önermiştir (Kağıtçıbaşı 2010). Sözü edilen üç farklı aile modelinde farklı kültürel değerlerle oluşturulmuş ana-baba tutumlarından ve beklentilerinden söz edilmektedir. Bunun da çocuğun ileriki gelişim dönemlerindeki gelişimini farklı şekillerde etkileyeceği söylenebilir. Kuramın farklı aile modellerinin yaşam boyu gelişimi nasıl etkileyeceği henüz açıklamamış olması bir eksiklik olmasının yanı sıra insan gelişimine yansımaları konusunda ipucu vermesi ve yeni araştırmalara olanak tanınması bakımından önemli görülmektedir. Türkiye'de yetişkinliğe geçişin, ileriki çalışmalarda bu bağlamda değerlendirilmesi alanyazına önemli katkılarını getireceğini düşündürmektedir.

Kültürel farklılıklardaki temel vurgu, toplumun ve bireylerin beklentilerine ve topluma uyum üzerinedir. Geleneksel yetişkinlik kavramıyla modern yetişkinlik kavramı arasındaki farklılık ve zıtlık, geniş ve dar toplumsallaşma kavramları arasındaki farkı yansıtmaktadır. Bu geniş ve dar toplumsallaşmanın bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak tanımlanan boyutları yetişkinliğe geçişi anlamak için önemlidir (Arnett ve Taber 1994).

Bilişsel boyut açısından değerlendirildiğinde; sanayileşmemiş toplumlarda gençlerin çoğu, yetişkinlerin gözetimi altındadırlar. Bu toplumlarda yetişkinler tarafından, kesin olan toplumsal kurallar ve düzenlemeler bireylere çocukluğun başlarında öğretilmeye başlanır ve yaşam boyunca devam eder. Arnett ve Taber'e (1994) göre, bu durumlarda gençlik, diğer bireylerle ilgilenmeyi ve çocukluğun başında başlayan bağımsızlık duygusunu içeren bilişsel etkinliklerde çok az farklılık göstermektedirler. Böyle toplumlarda bilişsel yetenekler yetişkinliğin zorunlu işaretleri değildir ve evlenme anababa olma gibi demografik geçiş işaretleri önemlidir. Çünkü bağımlılık ve diğerleri sorumluluğu aniden ortaya çıkmaz, yani böyle toplumlarda bireyler aynı tarzda yetişirler. Tersine; geniş toplumsallaşmanın yaşandığı toplumlarda gençler, bireysellik ve bağımsızlığı destekleyen bir eğitim alırlar. Bu durumlarda, gençliğin sorumluluk ve birbirine bağımlılık eylemleri farklılık gösterir ve bu etkenler, yetişkinleri ergenlerden farklı kılmaktadır. Bu

yüzden, böyle toplumlarda kendi sorumluluğunu alma ve bağımsız kararlar verebilme gibi psikolojik etkenler yetişkinliğin belirleyicileridir.

Bireyci batı kültürleri duygusal açıdan yetişkinliğin, anababalardan bağımsızlık ve özerk olmayla gösterildiğini savunurlar. Arnett ve Taber (1994)'e göre bu durum, cinsiyet rollerine ve anlaşmaya dayalı evliliğe değer veren dar toplumsallaşmanın yaşandığı toplumlarda görülmez. Çünkü böyle toplumlarda evlilik, romantik aşktan çok günlük sorunlara dayanır. Erkekler için dar duygusal toplumsallaşma, ender olarak aşka dayanan, erkeklik rollerini ve evliliği işaret eden yoğun ritüelleri içerir. Kadınlar için bağımlılık, eski aileden yeni aileye geçer. Zıt olarak, geniş toplumsallaşmanın olduğu toplumlarda, ilişkinin özel olması ve özerklik değerlidir. Fakat toplumca istenen bu sonuçlar, toplumsallaşmanın sonucunu garantilemez. Böyle toplumlarda özerklik ve ilişkilerin özel olma başarısı, kişisel gelişime bağlıdır.

Davranışsal olarak çağdaş yetişkinlik, kişisel kontrol ve sosyal durumlara uyumla kendini gösterir. Dar toplumsallaşma durumlarında gençler iş ilişkilerinde, aile ilişkilerinde, kuşaklar arası ilişkilerde ve toplumda kurallara uymak zorundadırlar ve kendini kontrol ve topluma uyum, yaşamın erken dönemlerinde gösterilebilir. Çünkü toplumun beklentilerini karşılamayan davranışlara toplum tarafından hoşgörü gösterilmez. Tersine, geniş toplumsallaşmanın yaşandığı toplumlardaki bireyler bazen topluma ters olan davranışlar gösterirler. Böyle toplumlarda, uyum sağlamak için toplumsal baskı düşüktür ve çoğu genç toplumdan sapma gösterir. Geniş toplumsallaşmanın olduğu toplumlarda toplumdaki sapma gösteren davranışların sona ermesi, yetişkinliğin başlangıcı olarak kabul edilir (Arnett ve Taber 1994).

Bireylerin yetişkin olduklarının ya da yetişkinlik dönemi içerisinde yer aldıklarının davranışsal, bilişsel ve duygusal açıdan ölçütleri bulunmaktadır. Dar ve geniş toplumsallaşma stilleri, bireylerin duygusal, davranışsal ve bilişsel açıdan yetişkinliğe geçişlerini anlamada önemlidir (Arnett ve Taber 1994). Kısaca, yetişkinliğin genel geçer bir anlamı yoktur ve yetişkinliğin anlamı modern ve geleneksel kültürlere göre farklılaşmaktadır. Ayrıca, farklı toplumlar farklı yetişkinlik özelliklerine önem vermektedir. Örneğin, dar toplumsallaşmanın olduğu toplumlarda, bağımlılık çocuklukta başlar ve evlilikle birlikte en üst düzeye ulaşır ve bu durum böyle toplumlarda yetişkin olmak için çok önemlidir. Bu yüzden, yetişkinlik için genel bir anlamdan söz etmek yerine, kültürel ve bağlamsal bir anlamdan söz edilebilir ve yetişkinlik "yetişkin gibi hissetmeyle ilgilidir" denilebilir.

Türkiye'de yetişkinliğe geçiş ile ilgili yapılan bir çalışmada (Atak ve Çok 2015), üç farklı sosyal gruptan gelen bireylerle, yetişkinliğe geçişin ölçütleri üzerinde bulgular elde edilmiştir. Şehirde yaşayan ve eğitilmiş, kırsal bölgede yaşayan ve kırsal bölgeden göç etmiş bu grupların yetişkinliğe geçiş ölçütlerinde farklılıklar ve benzerlikler bulunmuştur. Örneğin yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireylerden, şehirde yaşayan, eğitilmiş olanlar yetişkinliğe geçişte daha çok ekonomik bağımsızlığı vurgularken, kırsal kesimde yaşayanlar daha çok askerliği tamamlamayı vurgulamışlardır. Şehre göç eden bireyler ise kendi kararlarını almayı ölçüt olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Yetişkinlik ölçütlerinin yetişkinliğe geçişin tartışılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Yetişkinlik Ölçütleri

İnsan, yaşamın hangi noktasında yetişkin olmaktadır? Yetişkinlik için hangi ölçütler önemlidir? Bu ölçütler evrensel midir; yoksa yerel ve kültürel midir? Araştırmacılar bu sorulara bakış açılarına göre farklı cevaplar vermektedirler.

1990'ların başına kadar pek çok araştırma ve kurama göre, yetişkinliğe geçişin beş temel belirleyicisi vardır. Bunlar “okulu bitirme”, “evden ayrılma”, “tam zamanlı ve sürekli bir işe başlama”, “evlenme” ve “anababa olmadır” (Shanahan ve ark. 2002). Bu roller temel alındığında, genç insanların yetişkin olmak için, anababalarıyla olan ilişkilerindeki bağımlılıklarını ve olgunlaşmamış davranışlarını terk ettikleri düşünülmekte; aynı zamanda kimlik gelişimlerini tamamladıkları varsayılmaktadır. Gerçekten, 20. yüzyılın ortasında çoğu yetişkinin bu geçişlerin zamanı hakkında genel bir kanıları vardı ve bu geçişleri yaşayanları yetişkin olarak kabul ediyorlardı (Arnett 2003). Bu zamanlama ya da yaş dönemi, onlu yaşların sonuydu. Yani, birey yirmili yaşların başında bu geçiş işaretlerinin tamamını yaşıyor ve yetişkin olduğu kabul ediliyordu. Ancak, günümüzde bu geçiş işaretlerinin bireyin kendini yetişkin olarak hissetmesinde, o kadar da önemli olmadığı düşünülmektedir (Arnett 2004).

Bu dönemin yetişkinliğe geçiş olarak düşünülmesine yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. İlk olarak; bu dönemi yetişkinliğe geçiş olarak düşünmek, o yaşlardaki insanların “ne” olduklarının göz ardı edilip, neye dönüştükleri konusu üzerinde yoğunlaşmayı getirebilmektedir. Ayrıca, yetişkinliğe geçiş döneminin özelliklerini dikkate almayıp, bir sonraki döneme hazırlık dönemiymiş gibi algılanması da bilimsel anlamda bir hatadır (Shanahan ve ark. 2002).

Günümüzde, gelişim psikolojisi çalışmalarının disiplinlerarası bir yaklaşım içinde yapılmasının ışığında, yetişkin olmak için en önemli ölçütlerin neler olduğu da saptanmıştır. Genç insanların en önemli kabul ettiği yetişkinlik ölçütleri zamanla oluşan ölçütlerdir. Bu yüzden, yetişkin olmak da zamanla oluşur. Yani, birey yaşam sürecinde aniden yetişkinliğe adım atmaz; belli geçiş işaretlerinin belli zamanlarda yaşanmasıyla birlikte, yetişkinlik yavaş yavaş oluşmaya başlar. Buna göre, kendi sorumluluğunu almak, bağımsız kararlar verebilmek ve ekonomik olarak bağımsız olmak üzere üç ölçüt yetişkinlik için en önemli ölçütlerdir (Shanahan ve ark. 2002). Her üç ölçüt de zamanla gelişen özelliklerdir. Bunun sonucu olarak, genç insanlar kendilerini 18-19 yaşlarında yetişkin gibi hissetmeye başlamalarına karşın, tam olarak yetişkin gibi hissetmeleri yıllar sonra olmaktadır (Arnett 2003; 2004). Yani, okulu bitirme, evden ayrılma, kalıcı ve tam zamanlı bir işe başlama, evlenme ve anababa olma gibi ölçütlerden, ya da bireyin bu geçişleri yaşamış olmasından çok genç insanın kendini yetişkin gibi hissetmesi için, kendi sorumluluğunu alması, kendi kararlarını verebilmesi ve ekonomik ve dolayısıyla sosyal anlamda kendine yetebilen bir birey olması gerekmektedir. Kendisinde bu üç özelliği oluşturabilen bireyler, kendilerini yetişkin gibi hissedebilmektedir. Kısaca, yetişkin olmak nesnel ya da demografik ölçütlerden ya da geçiş işaretlerinden çok “yetişkin” gibi hissetmeyle ilgilidir.

Yetişkinlik ölçütleriyle ilgili en son sınıflama, son birkaç yılda, Arnett gibi bazı Amerikalı araştırmacılar tarafından yapılmıştır (Shanahan ve ark. 2002). Bu araştırmacılar, yaptıkları birçok araştırma sonucunda çok daha sistemli bir sınıflama oluşturmuşlardır. İlk olarak, temel yetişkinliğe geçiş işaretlerini üç farklı boyutta ele almışlar ve sonra da yetişkinliğe geçişle ilgili iki temel psikolojik belirleyici saptamışlardır.

Temel geçiş işaretlerinde, öncelikle biyolojik ve yaşla ilgili olan özellikleri incelemişlerdir. Bunlar, belirli bir yaşa ulaşma, biyolojik olarak çocuk yapabilme kapasitesi ve bedensel gelişimi tamamlama gibi fizyolojik özelliklerdir. Yaşla ilgili olanlar ise, ehliyet alma ya da alkol alabilme yaşına ulaşma gibi toplumsal özelliklerdir. İkinci olarak, sosyolojik gözlemlere dayanılarak ulaşılmış olan özelliklere yer verilmektedir. Bu özellikler

evlilik, aileden ayrılıp, kendine ait bir evde yaşama, tam gün çalışma ve anababa olma gibi rolleri gerçekleştirmektir. Bu özellikler yetişkinliğin önemli belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Üçüncüsü, aile ile ilgili olanlardır ki; bunlar, evine ve evli ise ailesine bakabilme, evi yönetme ya da evin her şeyiyle ilgilenme ve çocuk bakabilme gibi toplumsal belirleyicilerdir (Arnett 2003).

Bunlara ek olarak, yetişkinliğe geçişte iki temel psikolojik belirleyici ele alınmıştır. Birincisi, “ayrılma ve bireyselleşmeyi tamamlama” olarak gelişim literatüründe geçen başlıktır. Bu iki kavram, gelişim psikolojisindeki bazı psikodinamik kuramlarda özerklik ve bağımsızlık gelişimini açıklamak için kullanılan kavramlardır. Psikodinamik kuramlar, anne-baba-çocuk ilişkisindeki gelişimsel değişimlere odaklanmaktadır (Arnett 2004). Burada, yetişkinliğe geçiş çerçevesinde, bu iki kavramı içeren birkaç psikodinamik kuramdan söz edilecektir. Bu kuramlardan ilki, Margaret Mahler’ in kuramıdır. “ayrılma ve bireyselleşme” kavramlarını gelişim psikolojisine Margaret Mahler kazandırmıştır (Arnett 2003). Mahler, gelişim sürecinde çocuğun, kendi isteklerinin farkına varışıyla birlikte, ilk iki yıl içinde ilk bireysellik duygusunun oluştuğunu ifade etmektedir. Bu, “ayrılma ve bireyselleşme krizi” olarak tanımlanmaktadır. İkinci kuram, Bloş’un kuramıdır. Peter Bloş, Margaret Mahler’in ayrılma-bireyselleşme kavramlarından hareketle, ergenlikte bireyselleşme kavramını geliştirmiştir. Bloş’ a göre ergenler, anababaları ile olan ilişkilerindeki yetersiz özerklikten dolayı arkadaşlık ilişkilerine yönelmekte ve anababalarıyla olan duygusal bağımlılıkları zayıflamaktadır. Bloş, arkadaş grubunun, ergenlerin çatışmalarını çözmelerine ve anababalarına olan bağımlılıklarından kurtulmalarına hizmet eden bir özelliği olduğunu ifade etmektedir. Bloş, Mahler’ in bireyselleşme görüşlerine benzer şekilde; ergenin kendisini diğerlerinden ayıran kesin sınırları olduğuna inanmaktadır. “İkinci bireyselleşme krizi” olarak adlandırdığı anababadan ayrılık gelişimini açıklarken Bloş, büyümekte olan bir kişinin kim olduğu ve ne yaptığı ile ilgili olarak giderek artan sorumluluklar yüklendiğini; dereceli olarak anne babasından özerk, onlarla rekabet eden ve onlardan ayrı olma gibi duygularla kendini ortaya koyan bir kişisel durum geliştiğini ve bütün bunların sonucunda ergenin, daha önce sahip olduğu anababa-çocuk bağlarından daha ileri gittiğini ifade etmektedir (Bloş 1979).

Yetişkinliğe geçişin psikolojik belirleyicilerinden ikincisi dürtüleri kontrol etme, sorumluluk kabul etme, kendi sorumluluğunu alabilme ve geniş ve bencil olmayan bir bakış açısı benimseme gibi özellikleri içeren “psikolojik olgunluktur”. Psikolojik olgunluk, alkollü iken araç kullanmama ya da çocuk istemezken doğum kontrolü uygulamak gibi sorumluluk içeren ifadelerle belirgindir.

Farklı kültürler farklı yetişkinlik belirleyicilerine, farklı geçiş işaretlerine ve alanlarına önem verebilirler (Arnett 2000, 2003). Örneğin, Beyaz Amerikan orta sınıfında yapılan çalışmalara göre, gençler ve orta yaş yetişkinler kendi sorumluluklarını alma, anababanın etkisinde kalmadan bağımsız kararlar verebilme ve ekonomik özgürlük gibi ölçütlere önem vermektedirler (Arnett 1994, 2001). Aynı zamanda, aileye bakabilme gibi ölçütlere büyük önem verilmektedir. Ancak, okulu bitirme ya da eğitimi tamamlama, çalışma, evlenme ya da yaş gibi biyolojik geçiş işaretlerine önem verilmemektedir. Bu ölçütlere verilen önem, orta sınıf beyaz Amerikalılar’ da bireyselliğe verilen önemi yansıtmaktadır. Ancak Amerika gibi bireyselliğin önemli olduğu kültürlerin tersine, geleneksel kültürlerdeki bireyler eğitimi tamamlama, tam zamanlı bir işte çalışma,

evlenme ve anababa olma gibi rol geçişlerine daha fazla önem vermektedirler (Arnett 1994, 1995, 1997, 2000).

Tüm bu bilgiler ışığında, yetişkinlik için demografik geçiş işaretlerinin önemli olduğu söylenebilir. Ancak, en çok önem verilen yetişkinlik ölçütlerinin kendi sorumluluğunu almak, bağımsız kararlar verebilmek gibi psikolojik ölçütler olduğu ve yetişkinliğe geçiş konusunda demografik işaretlerin, psikolojik belirleyicilerin öncülleri olduğu ve bu ölçütlerin birbirlerini etkiledikleri söylenebilir. Bir diğer önemli nokta da, bu ölçütlerin evrensel değil, yerel ve kültürel olması ve ölçütlere verilen önemin kültürlere göre farklılaşmasıdır.

Yetişkinliğe Geçiş Açıklayan ya da Değinen Yaklaşımlar

Yetişkinliğe geçiş açıklayan, beliren yetişkinlik kuramı dışında ilgili kuramlar var olmasa da mevcut yaşam boyu gelişim kuramları ve yetişkinlik kuramlarında yetişkinliğe geçişle ilgili kuramsal bakış açısı var görülmektedir. Yetişkinlik kuramlarından önemli bir grup ise yetişkinliğe geçişe hiç değinmemiş, Piaget ve Freud'un da içinde bulunduğu bir grup da ergenlik sonrasına ilişkin yorumda bulunmamıştır.

Yetişkinliğe geçiş çeşitli kuramlarda doğrudan ya da dolaylı olarak ele alınmıştır. Bunlar arasında; Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı, Levinson'un Yaşam Yapısı Kuramı, Keniston'un gençlik kavramı, Bühler'in İnsan Yaşamının Akışı Kuramı ve Arnett'in Beliren Yetişkinlik Kuramı yer almaktadır.

Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson (1968) yetişkinliğe geçiş açısından da oldukça önemli görünen yaşam boyu gelişim fikrini ortaya atan ilk kuramcılardan birisidir. Erikson'un oluşturduğu kuram insanın yaşam boyu gelişimi hakkında evre yaklaşımıyla oldukça kapsamlı bir açıklama sağlamaktadır. Erikson (1968)'a göre, birey çevreyle etkileşim içerisinde yaşam boyunca gelişir. Erikson, bireyin gelişimini üç değişken arasındaki ilişki olarak görür. Bunlar biyolojik değişkenler, toplumsal-çevresel etkiler ve ego süreci olarak belirtilen kişisel deneyimlerdir.

Erikson (1968), yaşam boyu gelişimi açıklarken, her evreye özgü iki karşıt özellik tanımlayarak, yaşamı 8 evreye ayırmıştır. Her evrede özgül bir bunalımdan geçerek, o evreye özgü bunalım çözülmekte ve temel bir nitelik kazanılmaktadır. Her evrede iki karşıt benlik özelliğinden de bulunmaktadır. Ancak burada önemli olan, iki karşıt özelliğin ne kadar olumlu yöne doğru geliştiğidir (Shanahan ve ark. 2002). Psikososyal gelişim kuramına göre, bir evrede yaşanan çatışmalar, daha sonraki gelişme evrelerinde yeniden yaşanarak aşılabilmektedir.

Bu temel psikososyal çatışma, pozitiften negatife doğru giden bir doğrultuda çözüme kavuşturulur ve birey yaşamına sağlıklı veya olumsuz sonuçlarla devam etmektedir. Bir evrede yaşanan çatışmalar, daha sonraki gelişme evrelerinde yeniden yaşanarak aşılabilmektedir. Erikson (1968)'a göre normal gelişim, kişinin kültürü bağlamında değerlendirilmesi gereken bir süreçtir ve gelişimde toplumsal öğeler oldukça önemlidir. Erikson, Freud'un psikoseksüel evrelerine paralel olarak ilk 5 evreyi geliştirmiştir. Ancak Freud'un öne sürdüğü evrelere ek olarak yetişkinliği ve yaşlılığı içeren 3 evre daha eklemiştir (Rosenthal ve ark. 1981).

Yetişkinlikle ilişkili evrelerden ilki olan altıncı evre "yakınlığa karşı yalıtılmışlık"; 20-40 yaş arasındaki genç yetişkinlik dönemini kapsamaktadır. Birey ancak kimlik

karişikliği problemini çözdükten sonra yakın bir ilişki kurmayı başarabilmektedir. Birey kendisinin tam olduğu inancına kavuştuğunda karşısındaki kişinin tek ve özel olduğunu ve nasıl bir insan olduğunu değerlendirebilmektedir. Bu evreden önce kurulan romantik ilişkilerde birey kendisinin ne olduğunu tanıma çabası içindeyken bu evrede kurulan yakın ilişkiyle birlikte yüzeysel ilişkilerden kurtulabilmektedir (Domino ve Affonso 1990).

Erikson beliren yetişkinlik dönemi olarak görülebilecek herhangi bir evrenin tanımını yapmamış olmasına rağmen, uzatılmış ergenlik hakkında yorumda bulunmuştur. Erikson'a göre endüstrileşmiş toplumlarda bireylerin ergenlik dönemi uzamaktadır ve dolayısıyla bu bireyler psikososyal moratoryum yaşamaktadır. Genç yetişkinler bu süreçte rol arayışları içindedir. Bu tanımlar Erikson'un tam olarak isim vermese de bazı bireylerin kendilerini ergenlik ve yetişkinlik arasında bir dönem geçirebileceklerine, yetişkin sorumluluklarının ertelendiğine ve ergenlikte başlayan rol arayışının daha da yoğunlaşarak sürdüğüne dikkati çekmiştir (Arnett 2000).

Erikson (1968), ergenlik döneminde başlayan kimlik gelişimi üzerinde durmuş ve uzatılmış ergenlik hakkındaki yorumlarında, endüstrileşmiş toplumlardaki bireylerin ergenlik döneminin uzadığını ve bu toplumlarda psikososyal moratoryum yaşadığını belirtmiştir. Bu süreçteki genç bireyler, rol arayışlarını sürdürmektedir. Bu yönüyle, Erikson tam olarak isim vermese de bazı bireylerin ergenlik ve yetişkinlik arasında bir dönem geçirebileceklerine dikkati çekmiş, yetişkin sorumluluklarının ertelendiğini bildirmiştir. Benzer bir biçimde, Levinson 17- 22 yaşları arasındaki dönemi bir geçiş dönemi olarak adlandırmıştır. Bu dönemde bireyleşme süreci, bireyin ailesi ile ilişkilerinin değişmesi ve bireyin ön yetişkinlik öğelerini kazanmaya başlamasıyla birlikte şekillenmektedir (Onur 2004). Erikson'un hem yetişkinlik ve yetişkinliğe geçişi anlamak için kullanılabilecek hem de psikososyal ve kültürel etkilerin tartışıldığı kuramının, yetişkinliğe geçişin tartışılmasında önemli bilgiler sunduğu düşünülmektedir.

Yaşam Yapısı Kuramı

Levinson, Erikson gibi insan yaşamını evre anlayışıyla açıklamaktadır. Evre kuramcılarını çocuk gelişimi gibi yetişkin gelişiminin de birbirini izleyen evrelerden oluştuğunu kabul ederler. Levinson ve arkadaşları yetişkinliğin temel görevinin yaşam boyu süren bir yapı yaratmak olduğunu kabul ederler. Levinson'un, Erikson'un psikososyal gelişim kuramına dayanan gelişim kuramında yerleşik evreler ile geçiş evreleri birbirini düzenli bir sıra içinde izler. Yerleşik evrelerde insanlar amaçlarını az çok sakin biçimde izlerler; geçiş evrelerinde ise insanın yaşam yapısında büyük değişimler olur (Levinson 1986).

Levinson'un evre kuramında temel kavram yaşam yapısı kavramıdır. Yaşam yapısı, bireyin topluma girme yolları (roller, üyelikler, ilgiler, yaşam üslubu, amaçlar), aynı zamanda bireyin yaşadığı kişisel anlamlar, düşlemler, değerler olarak tanımlanır. Bu kuram ilk ve orta yetişkinlikte ortaya çıkan çeşitli evreleri ve geçişleri saptamaktadır. Betimlenen yaşam akışı, huzurlu ya da kargaşalı olabilen geçişlerle kesintiye uğrayan görece kararlı dönemlerden oluşmaktadır. Geçişler bir insanın yaşamını yeniden değerlendirmesine ve var olan ya da yeni bir yaşam yapısına yeniden bağlanmasına ilişkin bir bunalımı içerir. Yeni bir yaşam yapısı seçilirse meslekte, yaşam üslubunda, evlilikte dramatik değişimler olabilir.

Yaşam yapısı kavramı, bir bireyin belirli bir zamandaki yaşamının temelini oluşturan örüntüyü tanımlamaktadır ve yetişkin gelişimindeki dönemler, yaşam yapısının

evrimindeki dönemlerdir. Bir yaşam yapısı, herhangi bir zamanda birçok ve çeşitli ögeler içerebilir. Ancak sadece bir ya da iki ögenin bu yapıda temel bir yer tuttuğu görülmektedir. Çoğu zaman evlilik, anababa olmak, aile ve iş, bir kişinin yaşamının temel öğeleridir; yani yaşamda en fazla önem verilen öğelerdir (Arnett 2000, 2004). Bu öğelerin yaşanma zamanı hakkında Levinson ve Arnett aynı görüşü öne sürmektedirler. Levinson ve Arnett' e göre, evlilik, anababa olma, kalıcı bir işte çalışmaya başlamak gibi yaşamda önemli olan öğeler yirmili yaşların ortaları, sonları ve en geç otuzlu yılların başında yaşanmaktadır. Her ikisinin kuramında da ortak olan bir diğer nokta budur. Ancak, Arnett' in kuramında farklı olan, evlilik, anababa olma ve işe başlama gibi önemli öğelere ya da geçiş işaretlerine kadar olan yaşam dönemini bir geçiş dönemi olarak görmek yerine, yeni bir yaşam dönemi olarak görmektir.

Yaşam akışı, bir yaşamın başlangıçtan sona kadar olan gelişimi içindeki somut özellikleridir. Yaşam akışı basit, sürekli bir süreç değildir ve niteliksel açıdan farklı evreleri vardır. Ayrıca, bu kavram yaşamdaki kararlılığı ve değişimi, sürekliliği ve süreksizliği, düzenli ilerlemeyi ve dalgalanmaları ifade eder. İkinci kavram "yaşam döngüsü" kavramıdır. Yaşam döngüsü kavramı, insanın yaşam akışında bir düzenin var olduğunu ifade etmektedir. Her bireysel yaşam biricik olmakla birlikte, herkes aynı temel düzen içinde yaşamını tamamlar. Yaşam döngüsü kavramı, yaşam akışının belirli bir sıra içinde geliştiğini düşündürmektedir (Arnett 2004). Yaşam döngüsünde üç önemli dönem tanımlanmaktadır. Bu dönemlerden yetişkinlik öncesi olarak adlandırılan ve yaklaşık yaşamın ilk 20 yılını kapsayan dönemin yetişkinliğe geçişe işaret edebileceği düşünülmektedir.

Yaşam döngüsü, bir dönemler sıralamasıdır ve bir dönemden diğerine yaşamda önemli değişimler olmaktadır. Dönemler birbiriyle kısmen çakışır ve yeni bir dönem, bir önceki dönem sonlara yaklaşırken başlar. Genellikle beş yıl süren geçiş dönemi, önceki dönemi bitirir ve sonrakini başlatır. Dönemler ve geçiş dönemleri, her insanın yaşamının düzenini sağlayan ve bireysel farklılıkları oluşturan yaşam döngüsünün yapısını oluşturur. Her gelişim dönemi ortalama bir yaşta başlar ve biter. Birinci dönem olan "Yetişkinlik Öncesi", dölleme ile aşağı yukarı 22 yaş arasında yer alır. Yaklaşık 17-22 yaşları insanın "İlk Yetişkinliğe Geçiş" dönemini oluşturur. Bu gelişim döneminde, ön yetişkinlik sona erer ve ilk yetişkinlik çağıının temelleri atılır. Dolayısıyla bu dönem her iki dönemin de parçasıdır, ama tam olarak ikisinin de özelliklerini taşımaz (Arnett 2004). Bu dönemde bireyin aileyle olan ilişkileri değişir ve ön yetişkinlik dünyasının diğer öğelerini kazanır ve böylece, yetişkinler dünyasında bir yer oluşturmaya başlar. Bu döneme ilişkin tanımlamalar, beliren yetişkinliğin tanımlamalarıyla çakışmaktadır.

Levinson' a göre, Freud ve Piaget gibi önemli bilim adamları, gelişimin ergenliğin sonunda büyük ölçüde tamamlandığını ileri sürerler. Bu sayıtlıya dayanarak yetişkin gelişimiyle ya da bir bütün olarak yaşam döngüsüyle ilgilenmezler (Arnett 2004). İlk yetişkinliğin yaklaşık 17-33 yaşlar arasında yer alan baştaki üç dönem, bu dönemin "acemilik evresini" oluşturur. Bu dönemler, ergenliğin ötesine geçme, geçici ancak zorunlu olarak bir yaşam yapısı girişi oluşturma ve bu yapının sınırlarını öğrenme olanağını sağlar. Levinson'un erkek yetişkinin gelişimi dönemlerine ilişkin yaptığı açıklamalarda, "yetişkin dünyasına katılma" olarak adlandırdığı dönem 20'li yaşların başından yaklaşık 28 yaşına kadar sürmektedir. Bu dönemde yeni bir ev, yetişkin rollerinin keşfi ve üstlenilmesi ile ilk yaşam yapısının biçimlendirilmesi beklenmektedir (Darrow ve ark. 1974). Levinson erkek bireylerle çalışmış olsa da, araştırmalar kadınların da benzer evrelerden, ama birtakım önemli farklılıklarla geçtiklerini göstermektedir (Onur 2004).

Levinson'un kuramında gecikmiş ergenler ve yirmili yaşlardaki bireyler yer almaktadır. 17-33 yaşları arasındaki dönemi, alt dönemleriyle birlikte yetişkinliğe giriş dönemi olarak tanımlamıştır. Bu dönemi, yetişkinlik yaşamının sabit yaşam yapılarını kurma dönemi olarak ele almıştır (Arnett 2004). Levinson'a göre, bu süreç boyunca genç insanların deneyimlerinde önemli değişiklikler olmaktadır ve bu dönemde iş ve aşk yaşamında ciddi değişiklikler yaşayarak yaşam yapısı oluşturulmaktadır (Arnett 2000). Levinson'un ele aldığı bu yetişkinliğe hazırlık ya da çarıklık dönemi olarak adlandırılan dönem, Erikson'un psikososyal erteleme olarak tanımladığı sanayileşmiş toplumlardaki uzatılmış ergenliğe benzemektedir (Arnett 2004). Aynı bakış açısıyla, bu yaşam döneminin beliren yetişkinlik dönemi olduğu da söylenebilir. Çünkü Levinson'un kuramında sözünü ettiği iş ve aşk yaşamındaki denemeler, beliren yetişkinlik döneminde de vardır (Arnett 2000). Levinson'un kuramı hem yaşam boyu gelişimi dönemler halinde incelemesi hem de yetişkinliğe geçiş olarak düşünülen yaşlar konusundaki görüşleri nedeniyle konumuz açısından önemli görünmektedir.

Keniston ve Gençlik Kavramı

Keniston onlu yaşların sonları ile yirmili yaşlardaki gelişim hakkında bir kuram öne sürmüştür. Keniston'a (1971) göre gençlik, ergenlik ile genç yetişkinlik arasında olan ve rol arayışının sürdüğü bir yaşam dönemidir ve sosyalizasyonun reddedildiği, toplum ile kişi arasında gerginliğin yaşandığı bir dönemdir (Arnett 2000). Ancak Arnett (2000)'e göre, Keniston'un ortaya attığı bu gençlik tanımlaması daha çok o tarihsel döneme özgü gençlik hareketlerini simgelemektedir. Bununla birlikte, genç terimi yalnızca bu yaş aralığı için kullanılmamakta ve anlam karmaşasına neden olmaktadır. Bu nedenle Arnett (2000), bu terimin tam olarak bir gelişim dönemini yansıtmadığını bildirmiştir. Özetle Keniston yetişkinliğe geçişle ilgili bir görüş bildirmemekle birlikte, üzerinde durduğu dönemim özellikleri yetişkinliğe geçiş konusunda fikir sahibi olmayı mümkün kılmaktadır.

İnsan Yaşamının Akışı Kuramı

Yetişkin gelişimini açıklayan bir diğer kuram Bühler (1957) tarafından ortaya atılmıştır. Biyolojik temelli bir kuram olmasına karşın yetişkin gelişimine ve yetişkinliğe geçişle ilişkin görüşler içerdiği için kısaca değinilmiştir. Kuram yaşam döngüsü içerisinde gerçekleşen değişimleri, tutumları ve elde ettikleri başarıları değerlendirerek, bireylerin biyolojik yaşam akışlarına ilişkin beş yaşam dönemi belirlemiştir. (Bühler 1957). Üçüncü dönem olan "25-45 yaşları arasındaki "büyümede kararlılık dönemi"nde, bireyler amaçlarını gözden geçirir ve yeni amaçlar edinirler. Bühler'in kuramına göre, bireyler biyolojik açıdan büyürler, büyümede bir durağanlık dönemi yaşarlar, sonra da gelişimde kayıpları yaşamaya başlarlar. Bühler'in kuramı biyolojik temelli olmasına karşın, 22-45 yaşlarını kapsayan büyümede kararlılık dönemine ilişkin görüşlerinden, yeni amaçlar edinerek yaşama hazırlanma vurgusu yetişkinliğe geçiş döneminin özelliklerini barındırıyor görünmektedir.

Beliren Yetişkinlik Kuramı

Arnett (2000) tarafından ortaya atılan bu kuram, yetişkin gelişimini açıklayan bir kuram olmasına karşın, sadece ergenlik sonundan (18 yaşından) otuzlu yaşların başına kadar olan dönemi ele almakta; ergenliğe ve genç yetişkinliğe göndermeler yapmaktadır.

Beliren yetişkinliğin, ergenlik ve genç yetişkinlik arasında kendine özgü özellikleri olan ve hem ergenlikten, hem de genç yetişkinlikten farklı bir gelişim dönemi olduğu öne sürülmektedir. Ergenlik sonrası ve yetişkinliğe geçiş konusunda yapılan araştırmalarda toplumsal ve kültürel etkenler dikkate alınarak, gençliğin bir geçiş evresi olmadığı, tersine bağımsız bir yaşam evresi olduğu vurgulanmakta ve bu yaşları tanımlayan yeni kavramlar ortaya atılmaktadır. Bunlardan en önemli olanları “beliren yetişkinlik (emerging adulthood)” (Arnett 2000), “yetişkinimsi (adulthood)” (Galambos ve Titon Weaver 2000) ve “psikolojik yetişkinlik (psychological adulthood)” (Cote 2000) kavramlarıdır. Bu kavramlardan alanyazında en çok kabul görenin beliren yetişkinlik kavramı olduğu görülmektedir (Atak ve Çok 2010).

Beliren yetişkinlik dönemi, ergenlik ile yetişkinlik dönemi arasında olan, bu iki dönemi birbirine bağlayan ve bireylerin farklı kazanımlar elde ettiği bir gelişim dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemdeki bireyler kendilerini ergenlikle yetişkinlik arasında bir yerde hissetmektedir. Ergenliğin getirmiş olduğu biyolojik ve hormonal değişimler geride bırakılmış, hukuki anlamda yetişkinliğe erişilmiş ancak sosyal anlamda henüz yetişkinliğin getirmiş olduğu sorumluluklar ve roller kazanılmamıştır. Bu gelişim döneminde, bireyler yetişkinliğe geçiş için kültürleri tarafından belirlenmiş yetişkinlik kriterlerini karşılamak için gereken becerileri, kapasiteleri ve karakter niteliklerini kazanmaya çalışmaktadır (Arnett 1998). Bu süreçte bireyler, hayatlarındaki en önemli dönüm noktalarını yaşamakta, eğitim ve iş alanındaki bağımlılıklarından kurtulmakta ve yetişkinlik dönemine hazırlanarak bağımsız birer birey niteliği kazanmaktadır (Tanner 2006). Bireyler, bilişsel, duygusal ve davranışsal alanlarda pek çok değişim yaşamaktadır (Arnett 1994).

Beliren yetişkinlerin aramaları ve aşk ile işte değişen seçimleri beliren yetişkinliği, yaşamın özel, ayrıcalıklı ve yoğun bir dönemi yaparken, aynı zamanda ayrıcalıklı bir değişkenlik dönemi de yapmaktadır. Beliren yetişkinler, ergenlikten yetişkinliğe geçişte çizecekleri pek çok yol olduğunu bilirler ve çoğunun da kendisine seçtiği bir yolu vardır. Bununla birlikte, hemen hemen hepsi beliren yetişkinlik yılları boyunca planlarını pek çok kez gözden geçirirler (Arnett 2000).

Beliren yetişkinlik dönemi de her gelişimsel dönem gibi kendine özgü özellikler taşımaktadır. Arnett (2004), beliren yetişkinlik döneminin beş temel özelliğinden bahsetmektedir. Bu özelliklerden birincisi, beliren yetişkinlik döneminin kimlik arayışı dönemi olmasıdır. Ergenlik döneminde yapılan kimlik çalışmaları, kimlik kazanımının ergenlik döneminde başladığını ancak 20’li yaşlarda da sürdüğünü göstermektedir. Beliren yetişkinler romantik ilişki, iş ve dünya görüşü boyutlarında kimlik arayışını sürdürmektedir. Ergenlerden farklı olarak bu dönemde aşka yönelik arayışlar daha çok fiziksel ve duygusal yakınlığı içermektedir. İş boyutunda ise ergenlerden farklı olarak hem iş olanaklarını hem işle ilgili eğitim olanaklarını araştırmakta ve “hangi işte uzun süreli mutlu olabilirim?” gibi soruların cevabını aramaktadır. Dünya görüşü boyutunda ise yükseköğrenimle birlikte yeni bir dünya görüşünün benimsenmesi ve keşfedilmesi kolaylaşmaktadır. Beliren yetişkinliğe özgü bir diğer özellik de bu dönemin istikrarsızlık dönemi olmasıdır. Araştırma ve denemelerin bir sonucu olarak beliren yetişkinler ayrıcalıklı bir değişkenlik dönemini yaşamaktadır. Bu bağlamda, iş değişiklikleri, romantik bir ilişkiye başlama ve bitirme ve ev değiştirme gibi istikrarsızlıklar yaşamaktadır. Üçüncü olarak, beliren yetişkinlik dönemi, bireylerin kendine odaklı olduğu bir dönemdir. Bu dönemde bireyler kendi başlarına karar verme zorunluluğu yaşamakta, kendi kararla-

rını yaşamakta, hayata karşı yeterlilik kazanmakta ve kendi kendine ayakta durmayı öğrenmektedir. Beliren yetişkinliğin bir diğer özelliği, bu dönemin sonsuz olanaklar dönemi olmasıdır. Beliren yetişkinlerin, yaşamlarını değiştirebilmek için birçok imkânı, büyük beklentileri ve geleceğe ilişkin umutları vardır.

Aileden ayrılmış olmak ve evlilik gibi sorumluluk isteyen ilişkilerin içinde olmamak bu dönemi fırsatlar dönemi haline getirmektedir. Bu dönemdeki birey, köklü değişimler yapabilecek fırsatlara sahiptir. Beliren yetişkinlik döneminin son özelliği ise, bu yaş aralığındaki bireylerin kendilerini arada kalmış hissetmeleridir. Bu dönemdeki birey, ergen ve yetişkin hissi arasında gidip gelmektedir. Bu dönemdeki bireyler, ergenlik dönemini tamamladıklarını belirtmekle birlikte kendilerini tam bir yetişkin olarak tanımlayamamaktadır.

Beliren yetişkinlik dönemini desteklemeyen araştırmacılar da bulunmaktadır (Cote ve Bynner 2009). Hendry ve Kloep (2007a, 2007b), Bynner (2006), Aries ve Hernandez (2007), son yıllardaki toplumsal değişikliklerle birlikte yetişkin rollerine girmenin ertelenmesi, genç insanların yaşamlarının ailelerinden farklı olması konusunda ve 18-25 yaş arası bireylerin hem toplumlar arası hem de toplum içinde çeşitlilik gösterdiği konusunda da Arnett'le aynı görüşte olmalarına karşın, bu dönemin yeni bir yaşam dönemi olarak tanımlanmasının gereksiz olduğu görüşündedirler. Gelişimsel değişimlerin yaşla değil, yaşanan deneyimlerle ortaya çıktığını, zorluklar, çelişkiler ve bunalımlar yaşanmadan gelişimsel değişikliklerin olamayacağını öne sürmektedirler (Arnett ve Eisenberg 2007).

Bununla birlikte yapılan araştırmalar da yetişkinliğe geçiş sürecinin özellikle son 50 yıldır farklılaşmaya başladığını göstermektedir (Andrew ve ark. 2006). Sosyal bilimciler son zamanlarda yetişkinliğe geçiş sürecinin daha karmaşık, çok boyutlu ve daha uzun olduğunu öne sürmektedir (Hartmann ve Swartz 2006) ve bu nedenle yetişkinliğe geçiş süreci çalışmalarını önem kazanmaktadır (Shanahan 2000). Bu noktada ortaya atılan "beliren yetişkinlik dönemi" kavramı araştırmacılar tarafından oldukça ilgi görmüş ve birçok araştırmaya konu olmuştur (Macmillan 2006; Buhl ve Lanz 2007). Beliren yetişkinlik kavramı, bu ayrı yaşam döneminin kendine özgü özelliklerini ortaya koyduğu için birçok kişi tarafından benimsenmiş (Buhl ve Lanz 2007) ve yalnızca gelişmiş ülkelerde değil, gelişmekte olan ülkelerde de ilgi çekmeye başlamıştır (Galambos ve Martinez 2007). Bu kavramla birlikte, özellikle Batılı toplumlarda yetişkinliğe geçiş için gerekli olan kriterleri konu edinen çalışmalar son zamanlarda artmış (Nelson ve ark. 2007); özellikle genç bireylerin yetişkinliğe geçiş süreçleri ile ilgili düşüncelerine yönelik ilgi yoğunlaşmıştır (Galambos ve Leadbeater 2000).

Ancak bu çalışmaların genellikle Batılı toplumlarda yaşayan ve üniversitede okuyan bireyler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Buhl ve Lanz (2007)'a göre beliren yetişkinlik alanında daha fazla kültürlerarası araştırmalar yapılmalı ve bu dönemin ülkeden ülkeye nasıl farklılaştığı gözler önüne serilmelidir. Bu noktada, Batılı olmayan kültürlerde yaşayan bireylerin de yetişkinliğe geçiş konusundaki algılarının araştırılması gerekmektedir (Nelson ve ark. 2004). Kültürlerarası çalışmaların yanı sıra aynı ülke içerisinde yaşanabilecek olası farklılıkların da ortaya konabilmesi amacıyla farklı grupların da çalışmalara katılması gerekmektedir. Örneğin, liseden sonra üniversiteye devam etmeyen ve çalışma hayatına atılan bireylerin yetişkinlik statüleri ve önem verdikleri yetişkinlik kriterleri ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça yetersiz olduğu bildirilmiştir (Nelson ve ark. 2007).

Türkiye’de beliren yetişkinliğin yaşanmasına ilişkin sınırlı sayıda araştırma bulunmakla birlikte, Atak ve Çok’a (2015) göre, şehirde yaşayan 19-26 yaşları arasındaki bireyler beliren yetişkinlik döneminde görünmektedirler. Kırsal, kentsel ve kırsal kökenli kentsel grubun yetişkinliğe geçiş açısından birlikte ele alındığı bu çalışmada eğitilmiş kentsel bireylerde yetişkinliğe geçişin beliren yetişkinlik için tanımlandığına benzer bir süreç olarak yaşandığı ortaya konmuştur. Doğan Ateş ve arkadaşları (2007) de benzer sonuçtan söz etmişlerdir. Türkiye’de 16-26 yaş aralığında, en azından kentli eğitilmiş ve yaşam değişikliğine açık gruplar için beliren yetişkinlik döneminin yaşanıyor görüldüğünü belirtmişlerdir. Yetişkinliğe geçiş giderek daha çeşitlenirken ve demografik olarak değişirken mevcut kuramsal yaklaşımlar günümüzdeki durumu açıklamaktan uzak görünmektedir. Bu nedenle yetişkinliğe geçiş gibi global ve yerel özelliklerden etkilenen bir sürecin demografik açılardan değerlendirilmesi önemli görünmektedir.

Diğer Ülkelerde Yetişkinliğe Geçiş Dönemi

Yetişkinliğe geçiş sürecinin başlaması ve devamı kültürel birtakım özelliklere göre değişmektedir. Türkiye’de yetişkinliğe geçiş sürecinin açıklanmasından önce diğer ülkelerde yapılmış araştırmalarla bu sürecin nasıl geçirildiğine ilişkin örneklerin verilmesinde yarar vardır. Çünkü diğer bütün gelişim dönemlerinde olduğu gibi yetişkinliğe geçiş de kültürel farklılıklardan etkilenmektedir.

Amerika ve Avrupa’da yetişkinliğe geçiş süreci genişçe bir şekilde açıklanmıştır. Ancak yine de her iki bölgede de yer alan farklı toplumsal gruplar, kültürel birtakım farklılıkları da barındırmaktadır. Dolayısıyla bu çeşitlilik yetişkinliğe geçiş sürecindeki birtakım kriterlerin yaşanış şeklini de değiştirmektedir. Avrupa’da yetişkinliğe geçişin kurumsal güçler, kültürel miras, ekonomik kalkınma ve politikalarca etkilendiği ve bu etkinin farklı sosyal gruplardaki görünümünde de farklılaştığı belirtilmiştir. Yetişkinliğe geçiş araştırmaları okuldan işe geçiş ve aile kurma örüntüleri olarak iki farklı alanda ilerlemektedir. Ancak yine de farklı sosyal grupların yer alması bu sürecin nasıl geçirildiğinin açıklanmasında ortak kriterlerin belirlenmesinin önüne geçmektedir (Buchmann ve Kriesi, 2011).

Sahara çölü altı bölgesindeki Afrika’da ise yetişkinliğe geçiş sürecinde çocuklar ve gençlerin baş etmek zorunda oldukları pek çok zorluk bulunmaktadır. bu zorluklar da hem yetişkinliğe geçiş yaşlarını hem de bu geçiş sürecinin sağlıklı bir şekilde yaşanmasını etkilemektedir. Bu bölgedeki bazı ülkelerde çocukluk dönemindeki evlilikler (örn. Kongo, Etiyopya), erken doğurganlık (örn. Angola, Benin, Kamerun), eğitimin ortaokula kadar sürmesi (örn. Gine, Liberya, Moritanya), ergenlikte okul terki (örn. 15 yaş altı cinsel ilişki (örn. Mozambik, Nijer), HIV’le enfekte olma (örn. Güney Afrika, Swaziland, Uganda), çocuk işçiliği (örn. Togo, Gana), modern doğum kontrol yöntemlerinin kullanılmaması (örn. Nijerya, Ruanda), Cinsel şiddet (örn. Uganda, Zambiya) gibi nedenler yetişkinliğe geçiş sürecini olumsuz etkilemektedir (UNFPA 2012).

Arap ülkelerinde ise bu süreçteki zorlukları diğer ülkelere kıyasla farklıdır. Genç nüfus bu bölgede artmış ve dolayısıyla modern dünyaya ayak uydurmaya çalışmaktadır. Bu süreçteki bireyler artık daha eğitilidir ve daha geç evlenmektedir. İşsizlik sorunu her üç bireyden birini etkilemektedir ve bu veriler cinsiyet ayrımcılığını da gözler önüne sererek kadınların bundan daha olumsuz etkilendiğini göstermektedir (Chaaban 2009).

Tayvan’da uzun süreli bir yetişkinliğe geçiş süreci yaşandığı bildirilmiştir. Lise döneminin uzaması bu süreci belirlemektedir. Eğitimin uzun sürmesi, aileden geç ayrılma,

daha geç yaşta evlenme gibi nedenlerle Tayvan'da yetişkinliğe geçiş süreci uzamış görünmektedir. Japonya'da genç yetişkinler evliliğe erken niyetlenseler de 30'lu yaşlarda evlenmektedir ve bu dönemde yalnız yaşama durumunun arttığı gözlenmektedir. Bu durum Japonya'nın da Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi kültürel bir dönüşüm geçirdiği şeklinde yorumlanabilir. Güney Kore'de yetişkinliğe geçiş işaretleri eğitimin uzaması, çalışma yaşamına geçiş, evlilik ve aile reisi olma şeklinde belirtmektedir. Ayrıca cinsiyet de yetişkinliğe geçiş sürecini etkiler görünmektedir. Kadınlar erkeklerle göre daha erken evlenirken kadınların eğitim ve evlilik süreçlerinde babalarının oldukça etkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Çin'de ise 35 yaşına kadar neredeyse tüm genç yetişkinler evlenmiş olmaktadır. Çünkü bu kültürde en kötü evlilik bile yalnızlıktan daha iyi bulunmaktadır (Yeung ve Alipio 2013).

Görüldüğü gibi yetişkinliğe geçiş süreci diğer ülkelerde kültüre ve ülkenin ekonomik gelişimine özgü birtakım değişikliklere uğramaktadır. Ülkenin ekonomik gelişmişlik durumu yetişkinliğe geçiş sürecini uzatırken kültüre özgü birtakım gelenekler özellikle kadınların yetişkinliğe geçiş sürecindeki birtakım gelişim görevlerinde söz hakkını babaya bırakmaktadır. Yetişkinliğe geçiş sürecinde dünyadaki çeşitliliğe kısaca değinildikten sonra bilimsel veriler ışığında Türkiye'deki süreç açıklanmıştır.

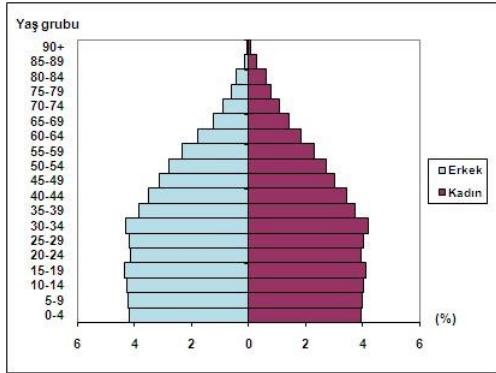
Türkiye'de Yetişkinliğe Geçiş Dönemi (18-25 Yaş)

Türkiye için yetişkinliğe geçiş konusu görece yeni bir kavramdır ve bu konuda Türkiye'de henüz geniş bir çalışma alanı oluşmamıştır. Avrupa ve Amerika'daki toplumsal ve demografik değişimlere benzer değişimler, son 20 yılda Türkiye'de de yaşanmıştır. Bu noktada, çeşitli veriler dikkate alınarak Türkiye'de yetişkinliğe geçişi sorgulamak önemli görünmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'de bireylerin demografik özelliklerini, ortalama evlenme yaşlarını, eğitimi tamamlama yaşlarını ve iş yaşantılarını incelemek yararlı olabilir. Bu bölümde Türkiye'deki nüfus artışından, 18-25 yaş dönemi bireylerin demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinden söz edilerek; kuramsal ve görgül bir değerlendirme ile Türkiye'de yetişkinliğe geçiş dönemi analiz edilmeye çalışılmıştır. Demografik değişkenlerin iyi incelenmesinin ve bağlantılandırılmasının gelecekte yapılacak araştırmalar için de kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

Demografik, Toplumsal ve Kültürel Özellikler

Toplumsal ve kültürel açıdan çeşitlilik içeren bir yapıya sahip olan Türkiye'de modern ve geleneksel yaşam biçimleri bir arada yer almaktadır. 1985 yılından sonra nüfus artış hızı küçük bir düşme eğilimi göstermişse de Türkiye nüfusu 1927-2011 arasında 5.5 kat artmıştır. Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı, 1980-1985 döneminde %2.49, 1985-1990 döneminde %2.17 iken, 1990-2000 döneminde bu hız %1.83'e düşmüştür. Ancak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015 verilerine göre, 2000 sonrası dönemde nüfus artış hızı %1.35 oranında bir artış göstermiştir (TÜİK 2015a).

Cumhuriyet'in kuruluşundan dört yıl sonra, 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında Türkiye'nin nüfusu 13.6 milyon olarak saptanmıştır. 2011 tarihinde gerçekleştirilen en sonuncu genel nüfus sayımında Türkiye nüfusu 74.75 milyon olarak saptanmıştır (TÜİK 2015a). Günümüzde Türkiye nüfusu yaklaşık 76 milyon olarak tahmin edilmektedir (Population Reference Bureau 2015).

Şekil 1. Yaş gruplarına göre cinsiyet dağılımı

Şekil 1'de görüleceği gibi 20-24 yaş arasında beliren yetişkinlik döneminde bulunan erkek yüzdesi 25-29 yaşındaki yetişkinliğe geçiş dönemindekiyle aynıdır. Bunun yanı sıra 20-24 yaş arasındaki kadınların yüzdesi yetişkinliğe geçiş dönemindeki kadınların yüzdesinden daha az görünmektedir. Piramidin tamamına bakılarak yetişkinliğe geçişle ilgili bir yoruma gidilecek olursa, 2013 nüfus sayımına göre hane halkı nüfus sayımında en büyük yüzdeyi 0-4 ve 10-14 yaş erkek çocuklar ile 10-14 yaş kız çocukları oluşturmaktadır (TÜİK 2014). Bu yüzde beliren yetişkinlikte ve yetişkinliğe geçişte her iki cinsiyet bakımından da azalma gösterirken, genç yetişkinlikte yine bir yüzde artışı görülmektedir. Yukarıdaki piramit nüfustaki artış ya da azalmayı değil belirli bir dönemde yapılan ölçüm sonucu kesitsel bir veriyi sunmaktadır. Bu nedenle yıllara göre nüfustaki artış ya da azalmayla ilgili bir yoruma gidilmemiştir.

Yakın geçmişteki yüksek doğurganlık ve hızlı nüfus artışının sonucu olarak Türkiye'nin genç bir nüfusa sahip olması ve 2011 yılı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre nüfusun üçte biri 15 yaş ve altındayken, 65 yaş ve üzeri nüfusun payı yaklaşık olarak yüzde 5 olması, toplumda gelişim dönemlerine özgü herhangi bir değişiklik olup olmadığının araştırılmasını anlamlı kılmaktadır (TÜİK 2012). Buna karşın, günümüzün mevcut demografik etmenleri nüfusun yaş yapısını yeni biçimlere doğru değiştirmektedir. Öncelikle son 20-30 yılda özellikle doğurganlık hızlarında önemli azalmalar meydana gelmiştir. 1970'lerin başında kadın başına 5 çocuk düzeyinde olan toplam doğurganlık yüzdesi, 2000'li yılların başında neredeyse 2.3 çocuğa düşmüştür (TÜİK 2015a).

Farklı kaynaklara göre 15-64 yaşları arasındaki nüfus 1990 yılında toplam nüfusun %60.7'si iken, 2013 yılında %65.8 olmuştur. Türkiye'de 1940 ile 1960 yılları arasında genel olarak 20 olan nüfusun ortanca yaşı, 1970 yılından sonra sürekli bir artış gösterecek 2011 yılında erkekler için 29.1'e ve kadınlar için 30.3'e ulaşmıştır. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin ortanca yaşı 29.5, belde ve köylerde ikamet edenlerin ortanca yaşı ise 30.5 iken; Türkiye'de ortanca yaş ise 29.7 olarak bulunmuştur. Yaş gruplarına göre artış hızlarında önemli değişimler meydana gelmiştir. Genç nüfusun büyüklüğü neredeyse aynı kalırken, 15-64 ve 65 yaş ve üstü yaş gruplarındaki nüfus büyüklüğündeki artışın gelecek yıllarda da devam edeceği beklenmektedir (TÜİK 2014, 2015a). Buna göre Türkiye'de nüfus artışının sebebi doğurganlık yüzdesinden çok ömrün uzamasına bağlanabilir. Bu noktada geçmiş ve günümüzdeki genç ve yaşlı ölümlerinin nedenlerin-

deki değişim, günümüzde sağlık alanındaki ilerlemeler ve yaşam koşullarının iyileşmesiyle ilgili yapılmış araştırmalar aydınlatıcı olabilir. TÜİK (2014) Türkiye’de yaşayanların ömürlerinin son 19 yılda 7.5 yıl artarak 2013 yılında doğuştan beklenen yaşam süresini 76.3’e yükseldiğini belirtmiştir.

Türkiye, özellikle 1950’lerden sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. 1950’de kentlerde yaşayan nüfusun payı yüzde 25 iken, 2011 yılında yüzde 76.8’e yükselmiştir. 2015 yılı itibarıyla nüfusun %79’unun kentlerde yaşadığı düşünülmektedir. Kentleşme hızı 1990–2011 döneminde binde 78 dolayında gerçekleşmiştir. Buna göre, Türkiye’nin 1990–2011 dönemindeki il ve ilçe merkezlerinin yıllık nüfus artış hızı binde 58.0, bucak ve köylerin yıllık nüfus artış hızı binde 3.9 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK 2015a). Bu bağlamda, kentte yaşayan bireylerin sayısının hızla arttığı ifade edilebilir. Kentleşme aynı zamanda yaşam koşullarının iyileşmesi, sağlık gereksinimlerinin daha hızlı giderilmesi gibi birtakım avantajları da beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında kentleşmenin birtakım zorluklar yaratmasının yanı sıra insan ömrünü uzatmak için avantajlara da sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, Türkiye nüfusu yaklaşık son 90 yılda beş buçuk kat artmıştır ve bunların yaklaşık 1/6’sı yetişkinliğe geçiş döneminde olan bireylerden oluşmaktadır. Yirmi birinci yüzyıl ortasında toplam nüfusun yaklaşık 95 ve 98 milyon arasında olacağı öngörülmektedir (TÜİK 2015a). Sayısal olarak meydana gelen değişimin yanında, kırsal alanlardan şehirlere göç eden bireylerin bireysel ve kültürel özelliklerinde ortaya çıkacak değişimin önemli olduğu düşünülmektedir. Yetişkinliğe geçiş döneminde ortaya çıkan değişimlerin de tartışılması bu nedenle önemli görünmektedir.

İşle İlgili Demografik Özellikler

TÜİK’in verilerine göre Türkiye’de işsizlik giderek artan bir sorun olarak dikkati çekmektedir. Özellikle genç nüfustaki işsizlik, toplumun her alanı için önemsenmesi gereken bir sorun alanı olarak değerlendirilebilir. Genç işsizliği yıllara göre artış göstermiştir. 15-24 yaş arası genç nüfusun işsizlik oranları 2006’da %16.5; 2013’te %16.6; 2014’te %17.7 ve 2015 yılında %20’dir. (TÜİK 2015b). İş yaşamına geçiş, yetişkinliğe geçişin önemli ölçütlerinden biri olduğundan işsizlik oranlarının yüksekliği dikkat çekicidir.

2015 yılı yaş grubu ve işgücü durumuna göre kurumsal olmayan nüfusun işgücüne dahil olmama nedenleri yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır. İşgücüne dahil olmayan 15-19 yaş grubunun %75’i eğitim-öğretim nedeniyle; 20-24 yaş grubunun %50’si ev işleriyle meşgul olma ve %30’u ise eğitim öğretim nedeniyle işgücüne dahil olmamaktadır. İşgücüne dahil olmayan 25-29 yaş grubunun %56’sı ev işleri nedeniyle işgücüne dahil olmamaktadır. İşgücüne dahil olmamanın diğer nedenleri ise, iş aramama, mevsimlik çalışma, özürlü veya hasta olma/bakma, ailevi ve kişisel nedenlerdir (TÜİK 2015b).

İşsizlik oranları cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kadınlardaki işsizlik oranları erkeklerinkinden fazladır. Türkiye’de genç kadınlar arasında çalışmama durumu, daha ileri yaşlardaki kadınlara oranla daha yaygındır. Çalışma durumu ile medeni durum arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Halen evli olmayan kadınlar arasında çalışanların oranı, evli olanlara oranla çok daha yüksektir. Çocuk sahibi olmanın çalışma üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çocuğu olmayan kadınlar arasında çalışanların oranı, çocuğu olanlara göre daha yüksektir. Ayrıca, eğitim düzeyi yüksek kadınlar arasında çalışma oranı daha yüksektir (TÜİK 2015b). Ortaöğretimin zorunlu eğitim kap-

samına alınması ve yükseköğretime erişimde sağlanan gelişmeler sonucunda nüfusun eğitim düzeyinin artması öngörülmektedir. Diğer yandan, eğitim sistemi, işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmış ve eğitilmiş genç bireylerin işsizlik oranlarında sağlanan düşüş sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir.

Kırsal alanlarla ve doğu bölgelerinde daha çok tarımsal alanda çalışan kadınlar, kentsel alanlarda ve batı bölgelerinde daha çok hizmet sektöründe yer almaktadırlar (Berber ve Eser 2008).

İşe başlama konusunda üniversite mezunlarında durum alanlara göre farklılık göstermektedir. Örneğin TÜİK (2015b) Hane halkı İşgücü Anketi'ne göre, öğretmen eğitimi ve Eğitim Bilimleri mezunu olanların %65.3'ü, sanat mezunu olanların %54.1'ü, beşeri bilimler mezunu olanların %66.7'si ve mühendislik mezunlarının %77.6'ü istihdam edilmiştir. 2012 yılında ortaöğretim, ön lisans ve lisans mezunları olmak üzere toplam 3.504.166 kişi KPSS'ye girmiştir. Bunların yalnızca 80.898'i (%2.3) işe yerleştirilmiştir. 2013'te KPSS A Grubu'na giren adayların yalnızca %15'i bir kamu kuruluşuna yerleşebilmiştir. 2012 yılında KPSS'ye başvuran sayısı 2004 yılında başvuranların yaklaşık iki katına çıkmıştır. 2012 yılında gerçekleştirilen öğretmen ataması 56.088, 2013 yılında ise 38.571'dir. 2014'te Millî Eğitim Bakanlığı eğitim kurumlarının öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere 105 alanda 61.374 başvuru alınmıştır. Başvuranlar arasından 9.470 öğretmenin ataması yapılmıştır (Devlet Personel Başkanlığı 2013). 2014 yılında Sağlık Bakanlığı'na yerleşmek için başvuru yapan lisans mezunu aday sayısı 22.518'dir. Bunların 2522'si kadrolara yerleştirilmiştir. Yerleşme oranı %11'dir (ÖSYM 2015).

İşe yerleşme, çalışılan iş alanları ve cinsiyete göre ortaya çıkan farklar, yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireylerin; çalışma yaşamının yanında kişisel ve psikososyal gelişim özelliklerini de etkileyeceğinden, değişen yapı üzerinde çalışılması önemli görünmektedir. İşsizlik oranlarındaki artış ve işe geç yerleşmeler, bireylerin hem işle ilgili hem de diğer yetişkinlik rollerine geç sahip olmaları anlamına gelmektedir. Sonuç olarak Türkiye'de kalıcı bir işte çalışmaya başlama yaşının ileri doğru kaymasının, yetişkinliğe geçişin uzamasının bir nedeni olması bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir (Arnett 2000, 2004).

Eğitimle İlgili Demografik Özellikler

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana elde edilen en büyük başarılarından biri, okuryazarlıkta ve eğitimde sağlanan gelişmelerdir. Türkiye'de 1935'te kadınların %10'u, erkeklerin %29'u okuryazar iken, 2013 göstergelerine göre 6 yaş ve üzeri nüfus için okuryazarlık oranı erkeklerde %98.1 ve kadınlarda %90.6'ya ulaşmıştır (TÜİK 2014). Okuryazarlık oranlarının bireylerin tüm yaşamlarına etki edeceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir diğer olumlu gelişme okullaşma oranında görülmektedir. 18-24 yaş arası bireylerin örgün veya yaygın eğitime katılma oranları 2007'de %39.7, 2012'de %46.6'dır. Aynı yıllara ait bu oranlar 25-34 yaş arası bireyler için %21.1'den %26.9'a yükselmiştir (TÜİK 2013). 15-29 yaş grubundakilerin yüzde 31.4'ü eğitimde, yüzde 47.1'si işgücü piyasasında yer almakta iken yüzde 28.1'i ne işgücünde ne de eğitimdedir. (Kalkınma Bakanlığı 2013).

1970'lerde tüm nüfusta yükseköğretime devam etme oranı %5 iken, 1995'te %16'ya yükselmiştir. Yükseköğretime başvuran ve herhangi bir lisans, ön lisans ya da açık öğretim programına yerleşen (sınavsız geçiş dâhil) aday sayısı yıllara göre artış göstermektedir. 1990'da başvuran 892.975 adayın %22'si, yani 196.975 aday yerleşebilmiştir. 2001

yılında başvuran aday sayısı 1.471.197, yerleşen sayısı ise 477.355, yerleşme oranı %32.4'tür. 2010'a gelindiğinde 1.759.403 aday yükseköğretime yerleşmek için başvuru yapmış, bunların %55.1'i yerleşmiştir. 2015'te ise ÖSYS kapsamında Yükseköğretime Geçiş Sınavı ve sınavsız geçiş için 2 milyon 126 bin 681 aday başvurmuştur (ÖSYM 2015). Yıllar içinde başvuran ve yerleşen aday sayısının arttığı görülmektedir (ÖSYM 2010).

Meslek lisesi mezunlarının işe yerleşme oranları da yetişkinliğe geçiş dâhilinde önemli görünmektedir. 2012'de herhangi bir yükseköğrenim programına yerleşmek için başvuran meslek lisesi çıkışlı aday sayısı 608.581'dir. Başvuranlar arasından 289.158'i lisans, ön lisans ya da açık öğretim programlarından birine yerleşmiştir. Yerleşme oranı %47'dir (TÜİK 2012). Meslek lisesi mezunlarının (18 yaş üstü) 2012 yılında örgün veya yaygın eğitime katılma oranını %36,5 olarak verilmektedir. Oranlar arası farkı, 18 yaş altı mezunların oluşturduğu düşünülmektedir. Yükseköğretime olan yoğun talebin karşılanması amacıyla, Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi başında 93 olan üniversite sayısı 2015'te 193'e ulaşarak yükseköğretim ülke geneline yaygınlaştırılmış ve kontenjanlar önemli ölçüde artırılmıştır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)-1998'e göre (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 1999), okula devam etme oranı 15 yaşından sonra düşmektedir. 16-20 yaşında olanların 1/4'ü okula devam etmekte, 21-24 yaşlarında ise bu oran 1/10'a düşmektedir. Aradan beş yıllık bir zaman dilimi geçtikten sonra yapılan 2003 TNSA'ya göre, Türkiye'de nüfusun çoğunluğu eğitime devam etmektedir. Eğitim alanlar arasında hem erkeklerin hem de kadınların üçte biri en az ilköğretimin ikinci kademesini tamamlamıştır. En az lise mezunu olan nüfusun oranı erkeklerde %23, kadınlarda %14'tür. Daha genç kuşaklar için hesaplanan göstergeler, gerek erkeklerde, gerekse kadınlarda eğitime devam etmenin zaman içinde sürekli arttığını göstermektedir. 2003 TNSA'ya göre (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2004), Türkiye'de kadınların beşte biri, eğitimi olmayan ya da ilköğretimi tamamlamamış kadınlardır; ancak kadınların önemli bir bölümü (%17) en az lise mezunudur. Araştırma sonuçları kadınların eğitim düzeylerinde ve eğitime devam etme oranlarında önemli bir gelişme olduğunu göstermektedir.

On yıl sonra yapılan 2013 TNSA'ya göre (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014) 16-20 yaşında olanların 3/4' ü okula devam etmekte, 21-24 yaşlarında ise bu oran 4/10'a düşmektedir. Aynı araştırmanın bulgularına göre; 45-49 yaş grubundaki kadınların üçte biri, herhangi bir eğitim düzeyini tamamlamamıştır; ancak bu oran, 20-24 ve 25-29 yaş gruplarında yüzde 14'e düşmektedir. 25-29 yaş grubundaki kadınların yüzde 25 gibi yüksek bir oranı, en az lise eğitimi tamamlamıştır. TNSA-1993, 2003 ve 2013 bulguları karşılaştırıldığında günümüzde kadınların eğitime devam etme oranlarında artış olduğu anlaşılmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 1994, 2004, 2014). Daha ileri yaştaki kadınların daha genç kadınlara göre daha az eğitilmiş olmaları, kadınların eğitim düzeyinin giderek arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Eğitim istatistikleri dikkate alınarak eğitim düzeylerinin birbirini izleyen kuşaklar için ayrı ayrı incelenmesi, hem erkeklerde hem de kadınlarda zaman içinde eğitime katılımın önemli oranda arttığını ortaya koymaktadır. Örneğin, 20-24 yaş grubunda yer alan erkekler için 9 yıl olan ortalama eğitim süresi, 40-44 yaş grubunda yer alan erkekler için sadece 4,9 yıldır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014). Bu bulgu, kadınların eğitime katılımında önemli ilerlemeler sağladıkları anlamına gelmektedir. Bu

gelişmelerin sonucunda, eğitime katılımdaki erkek ve kadın farklılıkları özellikle genç kuşaklarda azalmıştır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014, TÜİK 2013). Tüm bu verileri, eğitim süresinin uzaması, dolayısıyla işe yerleşmenin ve evlenmenin ertelenmesi şeklinde yorumlamak gerçekçi görünmektedir. Eğitim süresinin uzamasıyla birlikte yetişkin yaşamına giriş ertelenmektedir. Ertelenen roller ise yetişkinliğe geçişin ve hatta beliren yetişkinliğin daha açık gözlenmesine olanak verebilir.

Evlenme ve Anababa Olma Yaşıyla İlgili Demografik Özellikler

Türkiye’de evlilik toplum tarafından önem verilen bir kurumdur. Evliliklerin genellikle resmi nikâhla yapılmasına karşın, dini nikâhlar da evlenmeler arasında önemli yer tutmaktadır. Türkiye’de en yaygın evlenme şekli, hem dini hem de resmi nikâh yapmak şeklindedir. Türkiye’de evliliğin yaygınlığı, hiç evlenmemiş olanların düşük oranlarına bakıldığında görülebilmektedir. 2011 Nüfus Sayımının sonuçlarına göre, 45-49 yaş grubunda kadınların sadece yüzde 2’si erkeklerinse yüzde 3’ü hiç evlenmemiştir. Hiç evlenmemiş kadınların oranı 45-49 yaş grubundaki kadınlar hariç tüm yaş gruplarında artmıştır. Özellikle 20-24 (%11 oranında) ve 25-29 (%7 oranında) yaş gruplarında hiç evlenmemiş kadınların oranındaki artış dikkat çekicidir (TÜİK 2012). 20 yaşından küçüklerde %88 olan evlenmemiş kadın yüzdesi, 20’li yaşların sonlarında %20’lere kadar düşmektedir. 1978’te 29 yaşından küçük kadınlarda hiç evlenmemişlerin oranı %42 iken 2003’te bu oran %55,1 olmuştur (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 1979, 2004). Bu eğilim esas olarak genç yaş gruplarında evliliklerin ertelenmesinden kaynaklanıyor gibi görünmektedir.

İlk evlenme yaşı önemli bir demografik göstergedir. 2013-TNSA’na göre (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014), Türkiye’de ilk evlenme yaşı son 20 yılda büyük oranda yükselmiştir. 1997’de 25-49 yaş arasındaki ortalama ilk evlilik yaşı 19,5, 45-49 yaş arasında olanlarda 18,4, 25-29 yaşında olan bireylerde ise 20,4’tür. İlk evlenme yaşında cinsiyetler arası farklılık vardır. Kadınlar erkeklerle göre daha erken yaşta evlenmektedirler. 2006 yılında ilk evlenme yaşı erkeklerde 26,1, kadınlar için 22,8 iken; 2013 verilerine göre ortalama ilk evlenme yaşının, erkekler için 26,8, kadınlar içinse 23,6 olduğu görülmektedir. 2006’da erkekler ile kadınlar arasındaki ortalama ilk evlenme yaş farkı 3.3; 2013’te ise 3.2 olarak gerçekleşmiştir. Bulgular aynı zamanda eğitim düzeyine göre ilk evlenme yaşında gözle görülür farklılaşmaları da göstermektedir. 2013-TNSA’na göre, 25-49 yaşlar arasındaki kadınlar içinde hiç eğitimi olmayan kadınlarla en az lise mezunu kadınlar arasında ilk evlenme yaşında yedi yıllık bir fark bulunmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014). Bu değişiklikler 20 yıl gibi kısa bir sürede gerçekleşmiştir.

Diğer önemli bir değişim ise, ilk doğumda anne yaşındaki düzenli yükseliştir. Ortanca ilk evlenme yaşında gözlemlenen kuşak farklılıkları, aynı dönem için, ortanca ilk doğum yaşında da görülmektedir. Genç yaş gruplarındaki kadınların ilk çocuğa sahip olma yaşları, daha ileri yaşlardaki kadınlara oranla daha yüksektir. Örneğin, TNSA-2013 raporuna göre 20-24 yaş aralığındaki kadınların %32.8’i, 25-29 yaşındaki kadınların ise %66.6’sı doğum yapmıştır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014). Son 20 yıllık dönem için hazırlanan sonuçlar incelendiğinde, 15-29 yaş grubundaki kadınların doğurganlık hızı düşüş gösterirken, 30 yaş ve üzerinde bir artış eğilimi söz konusudur. TÜİK (2015a) verilerine göre de en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 25-29 yaş grubunda görülmüştür. 2009 yılında 25-29 yaş grubundaki doğurganlık hızı

%0.125 iken hem 2012 hem de 2013 yıllarında bu hız %0.128 olmuştur. Diğer bir ifadeyle, 2013 yılında 25-29 yaş grubundaki her bin kadın başına 128 doğum düşmüştür. Yine TNSA-2013 raporuna göre, her 100 gebelik için isteyerek düşük (kürtaj) sayısı 20-24 yaş için %2.5, 25-29 yaş için %3.9'dur. 2008 sayıları her iki yaş grubu için sırasıyla %4.1 ve %9.7'dir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014). İsteyerek düşük yapma, yaşla beraber artıyor görünmektedir. Anne-baba olma konusunda da bölgesel farklılıklar dikkat çekicidir. Doğu bölgelerinde doğurabilecek yaşta kadın başına düşen çocuk sayısı diğer bölgelere göre oldukça yüksektir (TÜSİAD 2008).

Yetişkinliğe geçiş süreci, evlilik yaşının yükselmesiyle ortaya çıkan bir gelişim dönemidir ve evlenmeyle, kalıcı bir işte çalışmaya başlamayla, eğitimi tamamlamayla ve ana-baba olmayla birlikte sona eren bir gelişim dönemidir. Ayrıca, ortalama olarak 18-25 yaş arasını kapsamaktadır (Arnett 2000, 2004). Genel olarak, 1998 TNSA, 2003 TNSA, 2013 TNSA ve 2011 Yılı Nüfus Sayımı gibi önemli çalışmalardan elde edilen demografik verilere bakıldığında, eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte evlenme ve ilk çocuğa sahip olma yaşında bir yükseliş gözlenmektedir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 1999, 2004, 2014, TÜİK 2012). Bu yükseliş, eğitimi tamamlama, evlenme, kalıcı bir işte çalışma, ana-baba olma ve bunlarla bağlantılı olan diğer demografik geçişlerin ortalama 3-4 yıl ileriye doğru kaydığını göstermektedir.

Tartışma

Bu çalışmada temel olarak yetişkinliğe geçiş alanyazınında önemi vurgulanan ve yetişkinliğe geçiş sürecinde önemli bir etkiye sahip olan eğitimi tamamlama, evlenme, ana-baba olma, iş ve işe başlama gibi demografik değişkenler ile yetişkinliğe geçiş süreci ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda nüfus sayımı ve TNSA çalışmalarının verileri ele alınmış; ortalama son 20 yılda bu demografik değişkenlerin ortalama yaşının yükseldiği ve dolayısıyla Türkiye'de yetişkinliğe geçişin de uzadığı vurgulanmıştır.

Ergenlik, bireyin bir yetişkin olma yolundaki adımlarının belirleyicisi kabul edildiği için insan yaşamında önemli bir dönemdir. Son yarım yüzyılda ergenliğin başlangıcı onlu yaşların başına doğru, hatta daha da erken yaşlara doğru bir kayma göstermektedir. Bu dönemde gençlerin rollerinde de değişiklikler olmuştur (Arnett 2004). Eğitimi tamamlama, kalıcı bir iş bulma, evlilik, anababa olma ve kendine ait bir evde yaşama yaşları yirmili yaşların sonuna doğru ilerlemiştir. Levinson ve Arnett'e göre, evlilik, anababa olma, kalıcı bir işte çalışmaya başlamak gibi yaşamda önemli olan öğeler yirmili yaşların ortaları, sonları ve en geç otuzlu yılların başında yaşanmaktadır. Bu değişiklikler hem Amerika ve Avrupa gibi gelişmiş toplumlarda hem de Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Bu demografik değişimlerin yetişkinliğe geçiş sürecini uzattığı gibi, aynı zamanda niteliğini de değiştirdiği ifade edilebilir. Bu bulgular batılı toplumlarda yapılan çalışmalara ait veriler olduğu halde giderek Türkiye'deki yetişkinliğe geçiş verilerinin de benzer özellikler taşıması dikkat çekicidir.

İnsan yaşamını ele alan gelişim kuramlarında doğrudan ya da dolaylı olarak yetişkinliğe geçişin var olduğu ancak çok sınırlı bilgi edinilebildiği düşünüldüğünde, giderek daha somut hale gelen demografik değişimlerle karakterize bir yaşam dönemi olan yetişkinliğe geçiş üzerinde yeni tartışmalar yürütülmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Yetişkinliğe geçiş döneminin doğasını etkileyen ve yetişkinliğe geçiş sürecinin uzamasının nedenlerinden birisi olan eğitimi tamamlama yaşının, yirmili yaşların ortalarına doğru kayma göstermesi önemli görünmektedir (Arnett 2000, 2004). Eğitim alanındaki son

yıllarda Türkiye'deki veriler giderek daha çok sayıda kişinin yükseköğretime başvurduğunu ve yerleştirildiğini (ÖSYM 2015), 15 yaş sonrası okullaşma oranının arttığını ((Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014)); eğitimi tamamlama yaşının yirmili yaşların ortalarına doğru kaydığını göstermektedir. Bu bağlamda, eğitim sürecine dâhil olmanın Türkiye'de yetişkinliğe geçişi etkileyen bir etmen olduğu ifade edilebilir. Eğitim alma yaşıyla ilgili veriler, Batılı toplumlardaki verilerle giderek daha fazla tutarlılık göstermektedir. Bu durumun, Türkiye'de beliren yetişkinliğin eğitimine devam eden kesimlerde var olduğu yorumuna götürmesi mümkün görünmektedir.

Bir başka deyişle, aileden ayrılma ve eğitimi tamamlama önceki yıllara göre 3-4 yıl geç yaşanmaktadır. Eğitimi tamamlayan bireylerin karşısına çıkan "iş bulma" ve "işe yerleşme" görevleri diğer yetişkinlik rolleri olarak kabul edilmektedir. Türkiye'deki veriler yükseköğretim mezunlarının işe yerleşme oranları düşük seviyede olduğunu göstermektedir (Devlet Personel Başkanlığı 2013, TÜİK 2015b). Bireylerin kalıcı bir iş bulmalarının yanı sıra ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarının zorlaştığı söylenebilir. Eğitim süresinin uzaması, işsizlik oranlarındaki artış, yükseköğretim mezunlarının işe yerleşme sürecinin uzaması veya yerleşmemesi bireylerin yetişkin rollerinin edinmelerini geciktirmektedir. İşle ilgili veriler bölgesel farklılıkları da işaret etmektedir. Kırsal alanlarla ve doğu bölgelerinde daha çok tarımsal alanda çalışan kadınlar, kentsel alanlarda ve batı bölgelerinde daha çok hizmet sektöründe yer almaktadırlar (Berber ve Eser 2008). Eğitim düzeyinde de bölgesel farklılık bulunduğu göz önüne alındığında, Türkiye'nin belli bölgelerinde beliren yetişkinliğin var olduğu düşünülmektedir. Batı bölgelerinde ya da kentsel alanlarda 25 yaşında bir kadın yükseköğrenimini bitirmiş ve hizmet sektöründe çalışırken beliren yetişkinlik ya da yetişkinliğe geçiş aşamalarını yaşarken, doğu bölgelerde ya da kırsal alanda yaşayan bir akranı evlenip çocuk sahibi olarak yetişkin rollerini üstlenebilmektedir.

Eğitimle ilgili göstergeler Milli Eğitim Sistemi'nde 8 yıllık zorunlu eğitim, kız çocuklarının okullaştırılması projesi (Kardelen), okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması gibi politikaların sonrasında elde edilen verilere dayanılarak oluşturulmuştur. Ancak 2012 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim sistemini 8 yıllık zorunlu eğitimden 4+4+4 kesintili zorunlu eğitim sistemine değiştirmesinin yansımaları henüz bilinmemektedir. Bu değişimin etkileri 2012 yılı ve sonrasında ilkökula başlayan çocukların ortaokul ve liseye devamı ile yükseköğretime başvuru verileriyle elde edilecektir. Ancak eğitimcilerin sisteme ilişkin görüşlerini ortaya koyan araştırma sonuçlarına göre özellikle okula başlama yaşının erkene çekilmesinin doğru olmadığı (Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013, Örs ve ark. 2013) bildirilmiştir. Zaten uygulamanın ilk yılından sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okula başlama yaşının giderek ertelendiği görülmüştür. Eğitim sistemine giriş yaşının düşmesi ve zorunlu da olsa sisteme kesintili olarak devam etmenin ne gibi etkiler doğuracağı ileriki yıllarda görülecektir. Bir diğer yetişkinliğe geçiş göstergesi olarak evlilik önemli görülmektedir. İlk evlenme yaşının yıllar içinde artması (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014) yetişkinliğe geçişin ertelenmesi şeklinde yorumlanabilir. Bireyi yetişkin olarak kabul etmenin bir başka göstergesi ise anne babalık rolüne sahip olmaktır. İlk çocuğa sahip olma yaşı, ilk evlenme yaşına bağlı olduğu düşünülerek, geçmiş yıllara göre daha geç yaşlarda yaşanmaya başlanmıştır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2014). Yetişkinlik ölçütlerinden olarak kabul edilen evlenme ve anababa olmanın daha geç yaşanması, bireylerin daha geç yetişkinlik dönemine ait olmaları anlamına gelmektedir. Bu da ergenlikten çıkan

ancak henüz yetişkin olmayan bireyler için yetişkinliğe geçişin uzaması anlamına gelmektedir.

Yetişkinlik rolleri olarak kabul edilen, eğitimi tamamlama, kalıcı bir işe yerleşme, aileden bağımsız olma, evlenme ve çocuk sahibi olma gibi süreçlerin birbirini etkilediği düşünülmektedir. Türkiye’de bu süreçlerin - eğitimi tamamlama, işe yerleşme, evlenme ve anne baba olma- birbirini etkilediği ve takip ettiğine ilişkin araştırmalara rastlanmamıştır. Türkiye’de yetişkinliğe geçişin incelenmesinde bilimsel dayanağın olmaması çalışmanın güçlendirilmesi gereken yönü olarak değerlendirilebilir. Ayrıca yetişkinliğe geçişteki yeni araştırmaların bu konularda yapılması adına katkı sağlayabilir. Kalıcı bir işe yerleşen ya da eğitimini tamamlayan bazı bireylerin, evlenme ve anababa olma süreçlerini yaşamamış olması ihtimal dâhilindedir. Ancak bu konuda veri bulunmaması, gelişimin değişen doğasıyla ilgili yorum yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu konuda araştırmaların yaygınlaşması, beliren yetişkinlik ve yetişkinliğe geçiş ile ilgili anlamlı katkılar sağlayacaktır.

Sonuç

Sonuç olarak, 1998 TNSA, 2003 TNSA, 2013 TNSA ve 2011 Yılı Nüfus Sayımı gibi önemli çalışmalardan elde edilen demografik veriler, Türkiye’de hem kentsel, hem de kırsal ortamlarda eğitimi tamamlama, evlenme, kalıcı bir işte çalışma, anababa olma ve bunlarla bağlantılı olan diğer demografik özellikler ve geçişlerin 20 yıl öncesiyle karşılaştırıldığında ortalama 3-4 yıl ileriye doğru kaydığını göstermektedir. Özellikle evlilik, anababa olmak, eğitim ve iş yaşamı önemli yaş değişikliklerine sahne olmaktadır. Örneğin Türkiye’de 30 yaş sonrası anababalığın artması önemli bir demografik değişime işaret etmektedir. Bu veriler, yetişkinliğe geçiş sürecinin eskiye oranla uzadığını ve çeşitlendiğini göstermektedir. Demografik özelliklerin değişimleri ile ilgili olarak, özellikle evlenme ve anababa olma yaşındaki değişimler Türkiye’de, en azından belli bir kesimde beliren yetişkinliğin var olduğunu düşündürmektedir. Türkiye’de demografik özellikler yetişkinliğe geçiş sürecinin uzadığına açıkça işaret etmektedir. Bu durumun aile yaşantısı, ruh sağlığı, yetişkin eğitimi, fiziksel sağlık gibi alanlarda yeni araştırma konuları olarak yer bulması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Andrew M, Eggerling-Boeck J, Sandefur GD, Smith B (2006) The “inner side” of the transition to adulthood: How young adults see the process of becoming an adult. *Adv Life Course Res*, 11:225-251.
- Aries DF, Hernandez AM (2007) Emerging adulthood in Mexican and Spanish youth: Theories and realities. *J Adolesc Res*, 22:476-503.
- Arnett JJ (1992) Reckless behavior in adolescence: a developmental perspective. *Dev Rev*, 12:339-373.
- Arnett JJ (1994) Are college students adults? their conceptions of the transition to adulthood. *J Adult Dev*, 1:154-168.
- Arnett JJ (1995) Adolescents' uses of media for self-socialization. *J Youth Adolesc*, 24:519-533.
- Arnett JJ (1997) Young people's conceptions of the transition to adulthood. *Youth Soc*, 29:1-23.
- Arnett JJ (1998) Risk behavior and family role transitions during the twenties. *J Youth Adolesc*, 27:301-320.
- Arnett JJ (2000) Emerging adulthood: a theory of development from the late teens through the twenties. *Am Psychol*, 55:469-480.
- Arnett JJ (2001) Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence to midlife. *J Adult Dev*, 8:133-143.
- Arnett JJ (2003) Conceptions of the transition to adulthood among emerging adults in American ethnic groups. In *Exploring Cultural Conceptions of the Transition to Adulthood, New Directions for Child and Adolescent Development*. (Eds J Arnett, N Galambos):63-75. New York, Wiley.

- Arnett JJ (2004) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. New York, Oxford University Press.
- Arnett JJ, Eisenberg N (2007) Introduction to the special section: emerging adulthood around the world. *Child Dev Pers*, 1:66-67.
- Arnett JJ, Taber S (1994) Adolescence terminable and interminable: when does adolescence end? *J Youth Adolesc*, 23:517-537.
- Atak H, Çok F (2010) Beliren yetişkinlik (emerging adulthood): insan yaşamında yeni bir dönem. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17:39-50.
- Berber M, Eser B (2008) Türkiye'de kadın istihdamı: ülke ve bölge düzeyinde sektörel analiz. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(2):1-16.
- Blos P (1979) *The Adolescent Passage*. New York, International Universities Press.
- Bronfenbrenner U (1979) *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Harvard University Press.
- Bronfenbrenner U (1999) Environments in developmental perspective: theoretical and operational models. In *Measuring Environment Across the Life Span*. (Eds SL Friedman, TD Wachs):3-30. Washington, DC, American Psychological Association.
- Buchmann MC, Kriesi I. (2011). Transition to adulthood in Europe. *Annu Rev Sociol*, 37:481-503.
- Buhl HM, Lanz M (2007) Emerging adulthood in Europe common traits and variability across five European countries. *J Adolesc Res*, 22:439-443.
- Bühler C (1957) About the goal-structure of human life. theoretical considerations. *Dialectica*, 11:187-205.
- Bynner J (2006) Reconstructing the youth phase of the life course: the case of emerging adulthood. *J Youth Stud*, 8:367-384.
- Chaaban J (2009). Youth and development in the Arab countries: the need for a different approach. *Middle East Stud*, 45:33-55.
- Cote J (2000) *Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity*. New York, New York University Press.
- Cote J, Bynner J (2009) Exclusion from emerging adulthood: UK and Canadian perspectives on structure and agency in the transition to adulthood. *J Youth Stud*, 13:126-142.
- Çok F, Atak H (2015) Emerging adulthood in Turkey: does it (yet) exist?. *The Online Journal of Counseling and Education*, 4(3):46-75.
- Darrow CM, Klein EB, Levinson, MH, McKee, B (1974) The psychosocial development of men in early adulthood and the mid-life transition. *Life History Research in Psychopathology*, 3:243-248.
- Devlet Personel Başkanlığı (2014) 2013 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara, Devlet Personel Başkanlığı.
- Doğan-Ateş A, Cebioğlu S, Erdoğan E (2007) Conceptions of the transition to adulthood among Turkish emerging adults. Poster presented at the 3rd Conference on Emerging Adulthood, Tucson, Arizona.
- Domino G, Affonso DD (1990) A personality measure of Erikson's life stages: The Inventory of Psychosocial Balance. *J Pers Assess*, 54:576-588.
- Erikson EH (1968) *Identity: Youth and Crisis* New York, W.W. Norton Company.
- Galambos NL, Leadbeater BJ (2000) Trends in adolescent research for the new millennium. *Int J Behav Dev*, 4:289-294.
- Galambos NL, Martinez ML (2007) Poised for emerging adulthood in Latin America: a pleasure for the privileged. *Child Dev Perspect*, 1:109-114.
- Galambos NL, Tilton-Weaver LC (2000) Adolescents' psychosocial maturity, subjective age, and problem behaviour: In search of the adultoid. *Appl Dev Sc*, 4:178-192.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (1980) Türkiye Doğurganlık Araştırması 1978. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (1999) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1998. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2004) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2009) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Hartmann, D, Swartz, TT (2006) The new adulthood? the transition to adulthood from the perspective of transitioning young adults. *Adv Life Course Res*, 11:253-286.
- Hendry LB, Kloep M (2007a) Conceptualizing emerging adulthood: inspecting the Emperor's new clothes? *Child Dev Pers*, 1:74-79.
- Hendry LB, Kloep M (2007b) Redressing the emperor!- a rejoinder to Arnett. *Child Dev Pers*, 1:83-85.
- Kağıtçıbaşı Ç (1996) The autonomous-relational self: a new synthesis. *Eur Psychol*, 1:180-186.
- Kağıtçıbaşı Ç (2010) *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji*. İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.

- Kalkınma Bakanlığı (2013) Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. Ankara, T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Keniston K (1971) Youth and Dissent: The Rise of a New Opposition. New York, Harcourt.
- Levinson DJ (1986) A conception of adult development. *Am Psychol*, 41:3-13.
- Macmillan R (2006) 'Constructing adulthood': agency and subjectivity in the transition to adulthood. *Adv Life Course Res*, 11:3-29.
- Memişoğlu SP, İsmetoğlu M (2013) Zorunlu eğitimde 4+4+4 uygulamasına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2):14-25.
- Nelson LJ, Badger S, Wu B (2004) The influence of culture in emerging adulthood: Perspectives of chinese college students. *Int J Behav Dev*, 28:26-36.
- Nelson LJ, Padilla-Walker LM, Carroll JS, Madsen SD, Barry CM, Badger S (2007) "If you want me to treat you like an adult, start acting like one!" Comparing the criteria that emerging adults and their parents have for adulthood. *J Fam Psychol*, 21:665-674.
- Onur B (2004) Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm. 6. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Örs Ç, Erdoğan H, Kıpıcı K (2013) Eğitim yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4:131-154.
- ÖSYM (2010) Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Ösys Yıllara ve Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları 1980-2010. <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-57215/h/yuksekgretimeregiristebasvuranyerlesen.pdf> (17.11.2014'te ulaşıldı).
- ÖSYM (2015) Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, 2015-Ygs Sayısal Bilgiler. <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2015/YGS/2015-YGSSAYISALBILGILER19032015.pdf> (20.05.2015'te ulaşıldı).
- Population Reference Bureau (2015) 2015 World Population Data Sheet. Washington DC, Population Reference Bureau.
- Rosenthal DA, Gurney RM, Moore SM (1981) From trust on intimacy: A new inventory for examining erikson's stages of psychosocial development. *J Youth Adolesc*, 10:525-537.
- Shanahan MJ (2000) Pathways to adulthood in changing societies: Variability and mechanisms in life course perspective. *Annu Rev Sociol*, 26:667-692.
- Shanahan MJ, Porfeli E, Mortimer JT, Erickson L (2002) Subjective age identity and the transition to adulthood: demographic markers and personal attributes. *Youth Dev Stud*, 8:76-81.
- Tanner JL (2006) Recentering during emerging adulthood: a critical turning point in life span human development. In *Emerging Adults in America: Coming of Age in the 21st Century*. (Eds. JJ Arnett, LT Tanner):21-27. Washington DC, American Psychological Association.
- TÜİK (2012) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2011. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2014) İstatistiklerle Kadın 2013. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2015a) İstatistiklerle Kadın 2014. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2015b) İşgücü İstatistikleri 2015. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18636>. (03.12.2014'te ulaşıldı).
- TÜSİAD (2008) Türkiye'de Bölgesel Farklar ve Politikalar. İstanbul, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği.
- UNFPA (2012) Status Report Adolescents and Young People in Sub-Saharan Africa: Opportunities and Challenges. Johannesburg, United Nations Population Fund (UNFPA).
- Vygotsky LS (1978) *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Yeung WJ, Alipio C (2013). Transitioning to adulthood in asia: school, work, and family life. *Ann Am Acad Pol Soc Sci*, 646:6-27.

Hasan Atak, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale; **Cemre Erten Tatlı**, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara; **Gökçe Çokamay**, Ankara Üniversitesi, Ankara; **Hanife Büyükpabuşcu**, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara; **Figen Çök**, TED Üniversitesi, Ankara.

Yazışma Adresi/Correspondence: Cemre Erten Tatlı, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü Ankara, Turkey.

E-mail: ertencemre@gmail.com

Bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir - No conflict of interest is declared related to this article

Çevrimiçi adresi / Available online: www.capps.org/archives/vol8/no3/

Geliş tarihi/Submission date: 19 Aralık/December 19, 2015 · **Kabul Tarihi/Accepted** 1 Şubat/February 1, 2016